

ՅՈՅՍ

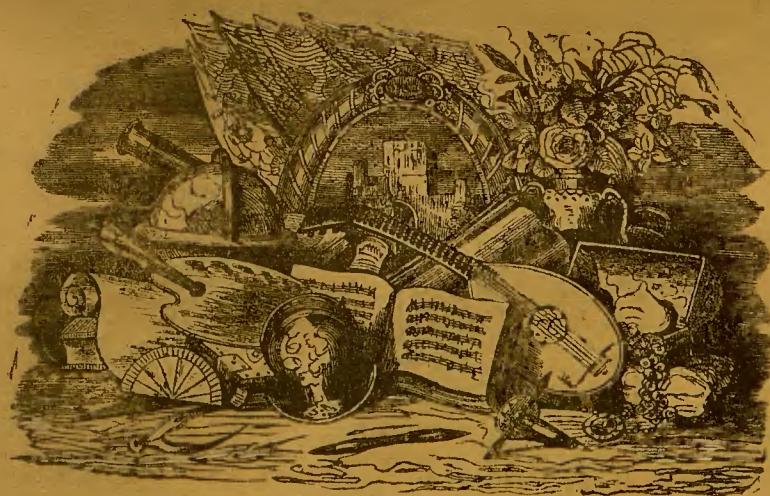
Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԻԻ 24

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՅՈՒԼԻՍ

ՅԱՐՄԱՆ

ԻՏԱԳՐԱՆԻ ԶԱՐԲԱՓԱՆ ՍՈՒՐԻ ԱՍՏՈՐԱԾԱԾՆԻ Գ.ԱՆՈՅ

1866—ՌՅԺԵ

ԱՄՍԱԳԻՐ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԻԻ 24

1866

ՅՈՒԼԻՍ

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ի Ս

Բ Ա Ն Ո Ւ Կ Գ Ա Ղ Ա Փ Ա Ր Ը

« Լուսաւորեալ կամ գիտնական համարուերու .
« ամբարտաւանութիւնը քանինքը կ'ըստպուրէ .
« այսօր կրօնի վրայ երկբայիլ » : ՄԱՍԻՆՈՆ

Ա. Ամեն բան կանցնի, ամեն բան կսոյնչանայ, ամեն բան անքերնուս տեւութենէն հողմի պէս կ'թռչի կանցնի, անդգալապէս նոր աշխարհ մը տեսած կամ լսած աշխարհնուս աւերակաց վրայ կ'կանգնի, նորագոյն կերպարանքներով համօրէն աշխարհ կ'զբաղի, աշխարհիյեղափոխական արուեստահանդէսի մէջ անթիւ ազգերու մրձանակներ կ'դրուին կ'հանուին, կ'կփոխուին, կ'վերահաստա-

տուին, միայն աստուածային յաւիտեանական օրէնքները միեւնոյն կ'մնան . ոչ սուր, ոչ հուր, ոչ հանդերձեալքն, ոչ իշխանութիւն, եւ ոչ գերութիւն, եւ ոչ որ կանս չեն կրնար փոխել զանոնք՝ որ յաստուածային իմաստութենէ մարդկային գիտակցութեան մէջ տպաւորուած են .

Կեսարներու առջեւ համաշխարհական զրահեղեղ անտիապաշտութեան

դարու մէջ՝ այս յաւիտենական օրէնքները իբրեւ ճշմարտութիւն նահատակաց սրտերուն եւ բերաններուն մէջ միւսնոյն էին : Այս ճշմարտութեան դիրքը միայն իրական է մարդկային խաղաղութիւնը , բնորոշում բղխեալ յաւիտենական իմաստութենէ ամենակարող օրինադրին : այս ճշմարտութեան լուսով կրնան մարդկային ոգորմելի մտքեր թէ էութիւնն առնել եւ թէ անանիւ , եւ ասով միայն կրընան մեր սրտերը թէ նորոգել եւ թէ պարարել :

Այս ճշմարտութիւնն է Արօնքը , կամ Աստուծոյ մարդիկներու եւ մարդկանց Աստուծոյ հետ ունեցած վերաբերութեանց օրէնքը : Քանի որ Աստուած կայ իր գթութեամբ , արդարութեամբ եւ նախախնամութեամբ՝ մարդանոր հետ կապուած է , գթութենէ իր շնանքը պահպանելոյ , արդարութենէն մխիթարելոյ , նախախնամութենէն ապահովելու կարիքներով : եթէ աստուած յաւիտեան կայ՝ իւր այս շնորհքները մարդիկներու առաւ օրէնքն ալ յաւիտեան կայ :

Սակայն դժբաղդաբար աշխարհի առօրեական ցնդական ոչինչ եւ անպիտան իրաց մէջ այս ճշմարտութեան լոյսն ընդունելու , եւ ասով երջանիկ ըլլալ բաղձալու ջանքին չափ անտարբերութեան մատնուած բան չկայ : Եւ մանաւանդ այս ժամանակիս մէջ՝ Մասիլիօնի ըսածին պէս այս ճշմարտութեան վրայ երկբայիլը մեծ բանի մը տեղ ալ դրուած է : Նոյն իսկ մեր ազգին մէջէն որչափ մարդիկներ կուզեա՝ որ աղքատին ոգին արթննանք կը ոչեն , բայց աղքին ի հնութենէ ընդունած եւ արիւնով պահպանած պատուական կրօնքի ճշմարտութեանց վրայ խօսք ըլլալուն պէս , կամ յանկարծ կարհամարեն կամ առանց՝ քրնհոթեան ընդունելը տխարութիւն սե-

պելով՝ մինչեւ որ խելքերնիս չհասնի չենք ընդունիր կրօնն , որպէս թէ աստուածային տնօրէնութիւնները՝ ամեն կերպով պիտի յարմարին իրենց տկար եւ երկրաքարշ մտքին :

Ես կուզեմ որ քննուի թէ ի՞նչ է այս սկզբանց պատճառը , ինչէն է որ մարդիկներէն շատերը կրօնի ճշմարտունայ վրայ կերկրային , եւ երկրայինէ՝ ի դատ չհաւատաւն ալ խնաստութիւն կհամարին :

Պիտի դռներնք որ՝ այս ոգորմելիներէն իրենց սոյն ողբայի վիճակին մէջ չեն այնպէս՝ ինչպէս որ կկարծեն , եւ կուզեն կարծեցունել . այլ ոմանց իրենց անկարգ եւ աղտոգի վարքը իրենց մտքին մէջ այնպէս գնել կուտայ թէ սուս են ինչ որ իբր կրօնի պայմաններ իրենց առջև դրուած են , ոմանց տգիտութիւնը՝ իրենց հոգւոյն աչքը կուրացուցած է , եւ ոմանց ամբարտաւանութիւնը պարծանք կսեպէ այլոց մտքին մէջ անհաւատի կերպարանքով ապրել : Խօսինք այս երեք կարգի մարդոց վիճակին վրայ :

Բ. Աշխարհիս քիզբէն մինչև հիմա՝ տեսնուած չէ մէկը , որ առաջ հաւատքի վրայ երկբայած եւ վերջը երկբայութեանց առթիւ անառակ վարուց մէջ ինկած ըլլայ : Ամէն հերիախոսներ՝ եւ նոյս գլխաւոր հեղինակներ՝ առաջ իրենց մտեկան կրից անձնատուր եղած են , վերջը իրենց կրից բռնանալ եւ չափու դնելն , անկարելի համարուեր է , եւ էն վերջը պնդել տուած են թէ՝ անօգուտ բան է՝ կրից բռնանալու ճիգը , ըստ որում բնական՝ եւ բնութեան հեղինակին ձեռօքը սահմանեալ աշխարհաբան օրէնք է : Բայց կհարցունեմ թէ՝ դեռ այն ատեն յորում անկարգ վարուց մէջ ինք գինք տեսնելուն պէս կը կարմրէր՝ ինչպէս կմտածեր այս կամ այն անհաւատը , ո՞չ ապաքէն սիրտը ապա կանեալ չըլլալով ակնածելի հաւատք կը

համարէր . բանականութիւնը բոլորովին
խանդարուած չլլալով՝ դժուարութիւն
մը չկար կրից դէմ դնելու , ըսել է վարքն
ու բարքը փոխուածուն պէս՝ ոչ այն իրը
իրը մասն հաւատքի մնաց սրտին մէջ
և ոչ դժուարութիւններուն առջև կրցաւ
առնուլ : Ուրեմն այս տեսակի դաղափար-
ներ չէթէ իւր բանալարութենէն ծնած
են՝ այլ սրտին ապականութենէն :

Եւ յիշաւ ի՞նչ ընէ խեղճը . կրօնի սպառ-
նալեաց առջև կգողայ , հետեւաբար պիտի
շանայ միտքը դբաղեցնել՝ տղայական
խրտուիլակներ են ասոնք ըսելով :

Արեւելիքը քիչ մը չհաւատալով չեն պար-
տկաւիլ , ներսէն գրտէն կհալածուին ,
պիտի պաշտպանէ . իր կրքերն իրեն սի-
րելի են՝ հարկաւ պիտի արդարացունէ ,
կրօնի և հաւատոյ ճշմարտութիւնները
կը խռովեն դինքը , ամեն հնարք պիտի
դործածէ հարկաւ՝ որ սուտ ելլեն այն
ճշմարտութիւնքը : Այս կերպով մեր ան
կարգ վարքը , բռնի մեղ անհաւատ կրնէ :

Անդգամը աստուած չկայ կրտէ , բայց
սրտին մէջէն՝ որ ստիպուած է այն-
պէս ըսել զինքը խանդարող եւ ապա-
կանող կրից թեւադրութենէն , զի կուզէ
որ վրէժխնդիր արդարութիւն չկենայ ,
ուստի չկայ ըսելու եւ համոզուելու կը-
ճղնի : Ըսածնուս համոզուելու համար
հաւատա՞ որ եթէ հաւատքի մէջ հայե-
ցողական ճշմարտութիւններէ եւ խոր-
հրդներէ ՚ի դատ ուրիշ բան չկենար ,
անհաւատները շատ հազուադիւրս կը
լային , սակայն որովհետեւ կրից բռնա-
նալայ օրէնքներ եւ սպառնալից ճշմար-
տութիւններ ալ կգնէ վրայնին , կըսկը-
սին զանոնք առաջ երկրայուն տակճղել՝
վերջը կամաց կամաց բոլորն ալ ժխտել :

Մի՞ հաւատար բնաւ եթէ ըսեն թէ
այս կամ այն մարդը խելքին չյարմա-
րած խորհուրդներուն վրայ հաւատք չէ
ունեցեր , ճշմարտութիւնը գտնելու սի-

բով , ամենեւին այս ճշմարտութեանց
հետ բան չունի . այլ կուզէ այնպիսին
սրտին ուղած կերպովը ապրիլ՝ եւ ա-
պառնի կեանքի մը մէջ երկիւղի բան մը
չունենալ : Իւր կրից հակառակող մա-
սերուն մէջ իրեն համաձայնելուդ պէս
բնաւ այնուհետեւ ուրիշ կէտերու մէջ
քեզմէ չտարբերիր ըստ հաւատոյ :

Եթէ մտութիւնը հաւատոյ բարոյա-
կան վարդապետութեանց թշնամի չլլ-
այ՝ ալ ուրիշ թշնամի չմնար :

Գ. Ոմանց տղիտութիւնը իրենց հո-
գւոյն աչքը կուրցուցեր է :

Այս կարգի մարդիկներ անհաւատ
ըլլալէ աւելի անհաւատութեան ար-
ձագանգ են , որոնք քանի մը բառ կամ
նախադասութիւն թուրթակի պէս բե-
րաննին առած՝ անհաւատ համբաւուել-
նին իրենց պատիւ կսեպեն , բայց եւ
այսպիսիներուն աստուածեան կամ ան-
աստուած կամ որ եւ է անհաւատի ա-
նուն չեմ տար . որովհետեւ պատիւ կը
սեպեն իրենց , զի առնցմէ եւ ոչ իսկ
մէկն են՝ եւ մինչեւ անգամ չեն դի-
տեր թէ ի՞նչ է աստուածեանութիւնը
ի՞նչ է անաստուածութիւնն և ի՞նչ ան-
հաւատութիւնն :

Գ. Ոմանց ամբարտաւանութիւնը
պարծանք կսեպէ ուրիշին մտքին մէջ
անհաւատի կերպարանքով ապրիլն :

Այս տեսակի սղորմելիներ՝ կարծեցեալ
և սնապարծ անհաւատներ են , որ չու-
նեցած բաներնին ունենալ կկկեղծեն ,
եւ բանի մ' ալ չենք հաւտար ըսելով ,
անանկ կկարծեն թէ իրաւ չեն հաւա-
տար : Իրենց պատիւ կբերէ կկարծեն
այսպէս ընելնին և ըսելնին . ուստի գե-
րազանց հանճար և փրկիտոյութիւն ու-
նին ըսել տալու համար անհաւատ ըլլալու
կաշխատին : Ուրիշներէն քիչ մ' ալ ու-
ւելի բան դիտնալ կարծեցնել ուղղութիւն
կրօնի վրայ երկրայութիւններ հանել

կուզեն, եւ իրենցմէ յառաջ կամ իրենց ժամանակակից մէկ բանաստեղծին ցընդած խելքին կամ օրինակին յարմարելով՝ անոնց համբաւէն եւ վարկէն իրենց բաժին հանած կըլլան որպէս թէ:

Այն պիտի տղայամիտներ ալ կան, որ երբ կը տեսնեն թէ հետը բարեկամութիւն ունեցած մարդիկներ անհաւատ են ամօթ կը սեպեն անոնցմէ զատուիլ՝ և նոցա դաղափարակից չըլլալն. ամբարտաւանութեան մանուկ նորընծայներ են այս թշուառականներն, որ շատ չանցնիր բոլորովին կը հիննան և անկարգ բարեկամութեան իրենց հոգւոյն մէջ տպաւորած թոյնը՝ մինչև անդունդ զիրենք կը տանի:

Ինչ է օգուտն այսքան երկբայութեանց և անհաւատութեանց. անհատ երեւելու սուտ և սոսկալի պարծանքին համար ամեն բան զոհել՝ ինչ անմիտութիւն զարհուրելի:

Աւանդ, այս կարգի մարդոց դաղա-

փարարներ ժամանակիս էն անցուկներն են. ըսելէ, շատեր կան մեր ազգին մէջ ալ՝ որ անհաւատութիւնը պարծանք կը սեպեն:

Այս բարոյական վտանգը մեր ազգին մինչև ցայսօր դուրսը չեկածն՝ և ամենէն սոսկալին է. երիտասարդներուն մէջ յորս սովորաբար կիրքը աւելի՞ ձայն կունենայ քան բանականութիւնը՝ չկայ դեռ անհաւատութիւն, բայց զայն սիրելին կը նշմարուի շատերուն վրայ. դժբաղդաբար աւելի այնպիսիներու՝ որոնք տակաւին չեն դիտեր թէ կրօնքն ինչ է, և ինչ խելքէ վեր հաւատալիքներ կը սարունակէ:

Բարի կըլլայ զգաստանալիս եթէ արիւնով մեզ հասած աւանդ մը՝ կորսնցընել չենք ուզեր, եւ եթէ արժանի զաւակներ ենք Գրիգորներու Ներսէսներու եւ Վարդաններու, որոց նուիրական արեանց եւ քրտանց շնորհապարտ է ամեն հայ:

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Շարունակութիւն. տես թիւ 23:

Քիչ մը ետքը Պ. Վ. որմար ալ անհամբ բարի ծերունւոյն առաջըն ընկած այն գեղեցիկ ու կանաչադարձ սենեակն եկաւ՝ զանիկայ հոն տեղաւորելու համար: Յետոյ աչքին կապը քակեց, ինչպէս որ ակնարդով պատուիրած էր:

Իսկոյն ծերունւոյն նոր ապաքինեալ աչքերուն զարնուեցաւ Քրիստոսի գեղեցիկ դէմքը:

«Ո՛վ Աստուած, աղաղակեց զար-

մացմամբ, ինչ կտեսնեմ, աղէկ կճանչնամ այս պատկերը, կենացս մէջ մէկ անգամ տեսած եմ ասիկայ՝ քառասուն տարի յառաջ, ան ալ մոմի լուսով. բայց ճիշդ ան է՞, բնաւ մոռցած չեմ: Այո՛, այո՛, այս է այն դեղնած դէմքն՝ ուր կէց արիւն կցայտէ: Այս է այն տխուր եւ երկնաւարած հայեցումաժքը, այս է այն փուշ պսակը՝ որ փրկչին ճակատը և դուրսը կծած կէ, այս է վերջապէս՝ որ

այնչափ անգամ ՚ի տեսլեան երեւցած է ինձի : Այն ժամը յորում այս պատկերը տեսայ՝ իմ կենացս ամենէն սքանչելի վայրկեաններէն մէկը եղած է արդարեւ : Դեռ վրան մտածելն անգամ քրտինք կը երէ ինձի » :

Այս խօսքերը բաւական աղղեցու թիւն ընելով Պ. Վ. Ղլմարի վրայ՝ ըսաւ :
« Հայրի՛կ, ըսածներդ ինձի զարմանք բերին , ու ես բան մը չհասկցայ : Պատմէ տեսներք , ի՛նչ կերպով այս պատկերն ուրիշ անգամ տեսած էք , եւ ինչո՞ւ այդչափ խոր տպաւորութիւն ըրեր է ձեր վրայ » :

« Ներեցէ՛ք ձեզի բան մը հարցնեմ , պատասխանեց ծերունին , ո՞րչափ ժամանակէ ՚ի վեր հոս է այդ նկարը , եւ թէ այս տունը ձեր սեպհական ժառանգութիւնն է , կամ թէ ո՞րչափ ատենէ ՚ի վեր այդ նկարը եւ տունը ձեռքերնիդ անցած է » :

« Տունն ալ՝ պատկերն ալ պապէս մընացած են , իբրեւ ժառանգութիւն : Բայց այդ հարցումներն ընելու ի՛նչ հարկ կայ » , հարցուց Պ. Վ. Ղլմար :

« Ձեր հարցման պատասխանելու համար պէտք է որ քանի մը հարցումներ ալ ընեմ ձեզի , կրկնեց ծերունին : Ըսէք ինձի , ձեր պապը հոս այս տան մէջ մեռած է , չէ՞նէ օտար երկիր գաղթական գացած է պատերազմին ատենը քաղաքը քանդուած ժամանակ , կամ թէ հայրենիքը չտեսած մեռած է » :

« Պապս՝ պատասխանեց Վ. Ղլմար , այս գաւառներէն հեռու օտար երկիր մեռած է , բայց նորէն կըսեմ բարեկամ այդ հարցումներն ինչո՞ւ կրնէք » :

Ծերունին իր հարցումը շարունակելով ըսաւ , « պապդ մեռած ժամանակը մամիդ դեռ ո՞ղջ էր , կամ թէ մահուան կէտին քովը գտնուեցա՞ւ » :

— Ո՛չ , մամս անկէ յառաջ գերեզ-

ման իջած էր : Բայց ձեր ետեւէ ետեւ հարցումները չափազանց զարմանք կը պատճառեն ինձի » :

Ծերունին նոյն հետաքրքրութեամբ հարցուց , « պապդ մեռած ժամանակը հայրդ քո՞նն էր , կամ թէ հայրդ քեզի ըսած չէ՞ թէ պապդ մահուան անկողնէն իրեն կարեւոր դադանիք մը յայտնած է » :

— Ձեր հարցումներուն ծայրը կերելի թէ արտաքոյ կարգի բան մը կայ : Պապս ուղեղի հիւանդութեան մը զոհ եղաւ : որն որ գրեթէ մէկ վայրկեանի մէջ յիշողութիւնը յափշտակեց : Հայրս որ այն ատեն դեռ երիտասարդ էր , մահուան անկողնոյն քով կանչեցին , եկաւ , բայց դիակնացեալ մարմինէ զատ ուրիշ բան չըտաւ » :

— Դա՛տ աղէկ , հիմայ մէկ կէտ մը մնաց գիտնալու , « պապդ հօրդ բաղդ մը կամ մեծկակ ժառանգութիւն մը ձըգած էր , կամ թէ հայրդ հարո՞ւստ էր » :

— Հայրս իբրեւ ժառանգութիւն ոչ միայն բան մը չունէր , այլ եւ հայրենի քաղաքն եկած ժամանակն ալ դրեթէ աղքատ մէկն էր : Հոս հազար ու մէկ վշտերով յաջողեցաւ վերջապէս պատերազմի ժամանակ քանդուած վաճառատունը նորոգելու եւ յառաջ տանելու » :

Ծերունին ուշադրութեամբ Պ. Վ. Ղլմարի երեսը նայելէն վերջը՝ հետեւեալ խօսքերն ալ ըսաւ :

« Դուն ըստ ամենայնի պատուդ կը նըմանիս կերպարանօք , եւ ասոր վրայ չեմ զարմանար , որովհետեւ շատ անգամ տղայք իրենց պապն աւելի կնամանին քան թէ հօրերնուն : Պապդ իմ տեսած ժամանակս՝ գրեթէ ձեր արդի հասակն ունէր , եւ դեռ ո՞ղջ տեսած ատենս՝ ինձի կուգայ թէ այն պատկառելի անձը աչքիս առջև կ'սեմնեմ : Արդ՝ աղէկ ա-

կանջ դի՛ր պատմութեանս , թերեւս օգուտ մը քաղէք անկէջ :

« Քաղաքը պաշարուելէն և առնուելէն քիչ մ'առաջ՝ հոս իբրեւ ընկեր որ մնադիր կաշխատէի : — Գիշեր մը մեծ հօրդ տունէն ծեր դորձակալ մը եկաւ իմ տէրս գտաւ՝ որ իրաւցնէ պարկեշտ մարդ մը կհամարուէր , աղաչեց որ իր ետեւէն երթայ եւ իր տիրոջն օգնէ ու նեցած թանկագին բաները պահելու :

Դժբաղդաբար տէրս հիւանդ էր , շարժելու ալ կարողութիւն չունէր : Քայց իր տեղն զիս ցցուց , եւ զանիկայ համաղեց ալ՝ որ կենօք եւ մահու ճարտարուեստ եւ հաւատարմութեանս վրայ միօրինակ վստահի : Ասանկով ծեր դորձակալին հետ ճամբայ ելանք : Այն գիշեր էր , սաստիկ մութ , անձրեւը տեղատարափ տհաղին մըրիկ մ'ալ վրայ հասաւ : Ինձի կուգար թէ առջևէս քաղդը շարունակ քաղաքին բոլորակը կառնուցուէ զիս : Ոչ անցած փոքրիկ անունը իմացայ , եւ ոչ ալ երթալիք տանս տերոջն անունը : Արշապէս հասանք , ներքին սպասաւոր մը գրասենեակը տարաւ զիս :

Մեծ հայրդ՝ ինձի անանկ եկաւ՝ որ իմ երկտասարդական հասակս տեսնելով քիչ մը գոգմնեցաւ տերոջն գէմ զիս զրուցելուն համար : Այրկեան մը լըռելէն վերջը՝ ծեր դորձակալը տերոջն ըսածները բառ առ բառ զրուցեց իրեն , որուն վրայ վաճառականն անմիջապէս սենեկին մէջ վառած ճրագէն երկու մոմ վառել տուաւ՝ որ այս պատկերին առջևի սեղանին վրայ դրուած էին : Ինձի ալ վերկէն պատկերին առջև հանդիսաւոր երգում ընել տուաւ՝ հաւատարմութեամբ զաղանքը ուրիշին չյայտնելու համար , բայց միայն երբոր դէպքը բերէր՝ իւր օրինաւոր յաջորդին : Երգման խօսքերը դրեւէս վերջը՝ իւրաքանչիւր բառերը մէկիկ մէկիկ արտասանեց , ես ալ հաս-

տատուն արտով համարձակ ձայնով արձագանգ տուի :

Յետոյ դրասենեկէն ելանք՝ դեսնափոր սենեակները դացինք , որոնք մառանի տեղ կծառայէին , եւ վաճառքներով ալ լեցուն էին : Ծեր դորձակալն ալ հետն էր : Այսպէս երեքս մէկտեղ հասանք քարէ նեղ սանդուխքի մը վրայ , որ ուրիշ նեղ ճամբով մը դեսնին տակը կտանէր : Այս ճամբով անցանք ժայռի մը մէջ փորուած գինիի մառաններէ՝ ուր որ կային բազմաթիւ եւ մեծամեծ կարասներ : Արշապէս հաստատուն վականքներով դողուած դուռ մը բացուեցաւ առջևէնս՝ ուր որ քարերու մէջ փորուած կամարածեւ վաքրիկ մառան մը կար : Հոն պահած էր հարուստ վաճառականն իր աղին գինիները , պատին մէկ կողմն ալ երկու արկղ դրուած էր դէպ յիշերկայնութիւն , մէկը մեծ մէկը պղտիկ , արծաթի համար ալ մեծ քանակ մը կար :

« Աճառականը մեծկակ քար մը ցցուց մատով , որն որ պատին մէկ մասն էր , դեսնին երեսէն գրեթէ մէկ ոտք վեր , թանձրութիւնն ալ ուրիշ քարերէն աւելի չէր : Այս քարն ըսաւ , պատին մէջ փորուած քառակուսի ծածուկ եւ պղտիկ խորշի մը դուռ է , ուր որ ողածներս պահել կուգեմ : Քարին թանձրութիւնն ու թիւրթալէն աւելի չէ՝ վերցնելու համար ալ շատ աշխատութիւն չուղէր . ուստի հիմայ պէտք է անիկայ հանել ու նորէն տեղը դնել . աս է բոլոր աշխատութիւնս :

Չեւհարկութեան համար պէտք եղած ամեն երկաթէ գործիքներն ալ պատրաստ էր : Խորապէս ու խելացի վաճառականը դիշեր պատն ուրիշ երկու որմնադրաց ձեռօք քանի մը նորոգութիւններ ըրեր էր պատին մէկուն վրայ՝ որ քիչ մը վնասուած էր , և պղտուր շա-

դախտով մը զանիկայ ծեփել տալէն վերջը՝
իւր ծեր եւ հաւատարիմ՝ դորձակային
հետ՝ բոլոր իւր առաջագիր նպատակին
համար կարեւոր եղած բաները հոն ժողով
ընտրած էր ծածուկ։ Եւստ մը դորձի
սկսեցի։

« Եւստ եւ առաջ աշխատեցայ քարը
տեղէն անկողնայ վերջներու՝ որ բաւական
ճարտարութեան եւ բաւական ալ աշխա-
տութեան կարօտ էր։ վերջապէս՝ վեր-
ջուցիներս մտայ, իրենք ալ կաղնի փայ-
տէն անտուկը բերին, հոն տեղաւորեցանք,
յետոյ երկաթէ պատիկ անտուկը՝ որոնց
երկուքն ալ խիստ ծանր էին, յետոյ տե-
ղաւորեցանք տրծաթին ամանն ալ։ քա-
րը նորէն տեղը գրի, ու շաղխտով աղեկ
մը միացուցի, անտեղ որ ուրիշ քարերէն
դատել անկարելի էր։

« Ետքը ինծի ալ ոսկիի կտոր մը տը-
լաւ ու ցուցամաւը բերնին դնելով ըսաւ։

« Զգուշացի՛ր երդմանդ։

« Ուրախութեամբ շնորհակալ ըլլալով
ձեռքով ու բերնով կրկին երդում ըրի ին-
ձի հաւատացուցած դաղտնիքը բերնէս չը-
փախցունելու։

« Եւ յիշատի ըլի ժամանակէն թշնա-
մին քաղաքը պաշարեց, բոլոր շինութիւն-
ները դադարեցան, պանդուխտ դորձաւոր
ներն իրենց տեղերը դացին, հետեւաբար
եւս ալ դաւաւոր թողլով իմ ճամբորդու-
թիւնս սկսայ։ Ասդին անդին վաղելէս
վերջը՝ ասկէց քսան մըն հեռու մեկդ իւր
մը որմնագրի մը աղջկան հետ ամուսնա-
նալու բազմէն ունեցայ վերջապէս, ըսել է

որ անկէց ի վեր այս քաղաքը ուր կոխած
չեմ։ Եւ այսպիսի տարիներ անցնելէն վերջն
ալ միտքս անդամեկած չեմ այն թանկա-
դին բաները՝ զոր դեռնայարկի պատին
ներսի կողմը տեղաւորեցանք պապուդ-
հետ։

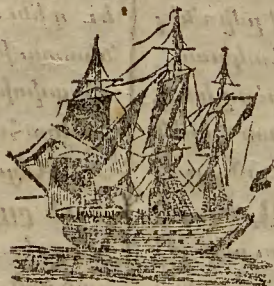
« Եւ սակայն պատերազմը այս տեսակ
բխրաւոր արկածներու առիթ եղած է,
եւ յիշուն անդամ գրէթէ պատահած եմ։

Այս վարկենիս՝ յորում վրդէին այս դե-
ղեցիկ պատերը տեսայ՝ յանկարծ այն հին
պատմութիւնը միտքս եկաւ՝ որն որ ձեզ
ալ հաղորդեցի։

« Ազնիւ եւ սիրելիդ իմ Պ. վոյճար աւ-
ելցուց զարմանալի ծերունիին վերջացելով
իւր երկար պատմութիւնը, եւ կհատ-
տամ՝ որ աստուածային նախախնամու-
թեան կամքը յայտնապէս հոս առաջնոր-
դեց ինձի։ Աստուած ի գութ կշարժէ
ձեր սիրտը իմ վրաս, օտարական խեղճ ու-
կոյր ծերունի մը սիրալիր ընդունելու
թիւն կդանէ ձեր տունը։ Յետոյ նոյն տո-
տուածը կը անայ իմ աչքերս, կցցնէ այս
յանդուցիչ նկարը՝ եւ յուսամկներէ ինձի՝
քառասուն տարիէ՝ ի վեր թագուն մընա-
ցած ժողանդութիւն մը ձեզ յայտնելու։

Այո՛, այո՛, աստուած ուզեր է վարձա-
տրել ձեր բարեւորութիւնը, այո՛, այո՛
զարմանի պատկերը՝ որ զձեզ եւ ձերին
ներք բաբեղաշտական խոխունքներու
վերածնով օրհնած էր զձեզ հոյ եւ որ օրհ-
նութեամբք, այս վայրկենիս ալ մարմնա-
ւոր օրհնութեանց պատճառ կըլլայ։

Դարունակի յի։

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Շարունակութիւն եւ վերջ • Տես թիւ 22.

Մեզ այսպէս կ'ըսուի՝ որ երիցականք այս խորհրդոյս վրայ իրենց մէջ ալ անհա՛մաճայն պիտի ըլլան • Քանզի Պօլիս տը պուած երգարանի մը մէջ այսպէս կկարդամք • « վերկիչը սեղան կկազմէ մեր սուր կշտացնելու ահա սովամահ տեսնելով, մեղի իր մարմինը կուտայ, մեղի համար զո՛հ ըլլալով՝ ուստի կամայո մասնաւորաց կարծիքն է, կամ երբեմն ընդհանուրին ալ ըլլալով մօտ ժամանակներս հերքուած է, կամ ի՛նչ ըսելին իրենք ալ չեն գիտեր • որովհետեւ այս երգին մէջ խորհրդոյն « մարմին » կըսէ՝ որ արդի դրութեան հակառակ է • Ըսողներ ալ ըլլան գուցէ՝ որ խորհրդոյն մարմին եւ արիւն ալ կըրնայ ըսուիլ հաւատքով • (որ ատեն « մարմին եւ արիւն » բառերն ալ այլաբանօրէն է ըսելին չրած կըլլան) • Բայց այն ատեն այս ըսել կհետեւի՝ որ մէկը այսօր նոյն խորհրդոյն վրայ հաւատք ունենալով, իրեն համար Քրիստոսի մարմին եւ արիւն եղած ատեն, վաղը եթէ նոյն հաւատքէն պակսի, ալ անիկայ իրեն համար նոյն նշանակութիւնը պիտի չունենայ՝ որ ծաղրելի հակասութիւն մ'է •

Սուրբ Գլքքը այսպիսի վարդապետութիւն մը չընծայելէն վերջը, բընական դատողութիւնն ալ ըրնալով ըմբռնել յիշեալ ծիծաղելի դրութեան հակասութիւնը, նոյն դրութեան համադրող խելքերու կհարցունեմք • Քրիստոս՝ իրեն հաւտացողներու համար Աստուած ըլլալով, չհաւտացողներու համար Աստուածութենէ կզաղարկի • Չեմք յուսար թէ մեր հարցումը ոտորասական պատասխանի մը հանդիպի, եթէ ոչ այն աստիճանի ողորմելի տգէտներէ՝ որոնք գիտցալըլան թէ՝ արեգական գոյութիւնը աշունեցողներու համար հաւաստի ըլլալը չունեցողներու համար ըստ ինքեան անհաւաստի չկրնար ըլլալ • հետեւաբալ ինչպէս Քրիստոսի աստուած ըլլալն առհասարակ անհաւատներու համար ալ անտարակուսելի է, ըստ նմին օրինակի ախորհրդական հացն ու գինին գոյացաբար մարմին եւ արիւն Քրիստոսի ըլլալով, երբէք չեն դադարիր իրենց ներդործութենէն եւ նշանակութենէն •

Անտարակուսելի է՝ որ բոլորականք ուրիշ պատճառներ ալ կունենան այս ճշմարտութեան դէմ, բայց մենք թողլով անոնց ալ յետախոյզ ըլլալ, քիչ մ'ալ գոյափոխութեան եղանակը պարզեմք ըստ տանելոյ հունաւոր մտայ եւ ցցունեմք՝ թէ անոր մէջ իրենց նկատած անկարելութիւնը կտեսնուի՞ մի •

Մարդկօրէն տրամաբանելով գոյափոխութիւնը՝ իրի մը իր նախնական գոյացութենէն դադարիլ եւ տարբեր գոյութեան սկսիլ ըսել է, ինչպէս է քարին հաց ըլլալը եւ ջուրին ալ գինի •

Կտեսնեմք՝ որ գոյափոխեալ հացին եւ գինւոյն վրայ այս փոփոխութիւնը չընկատուիր • Ինչպէս կըլլայ ուրեմն՝ որ գոյափոխեալ կըլլան անոնք, մինչդեռ պատահմունքներն անփոփոխելի կմնան •

Յայտնի է թէ բոլոր արարածները մասն ըլլալով կարողութեանն Աստուծոյ եւ իբրեւ ծագումն առ ՚ի նմանէ, Սրարչադործ էակը շարունակ եւ անընդհատ

կներդործէ եւ կեանք կշնորհէ անոնց ,
այնպէս որ եթէ անգամ մ'իր ներդոր
ծուծենէն դադարի , արարածոց և ոչ
իսկ յեաին շամանդազը երկրի վրայ կը
մնայ : Օրինակի համար . արեգակը մինչ
դեռ իր առջև արդելի պատճառ մը
չունի , իր շառաւիղներն ալ կենդանի են
երկրիս վրայ . բայց եթէ անկերը հան
դիպակայ ըլլան ունոր , իսկոյն շառաւիղ
ները կամրոխուին և նշոյլին անգամ չը
տեսնուիր : Այսմ վրայ մը իր ակէն յա
ռաջ կուգայ , մինչդեռ ակը անկնաս է ,
կպահէ իւր դոյութիւնը . իսկ եթէ ան
գամ մ'ակը խցուի ընդ նմին իր կեանքն
ալ կկորսուի : Հետեւաբար ինչպէս ա
սանք իրենց դոյութիւն կառնուն շարու
նակ իրենց սկզբանց ներդործելովք որ
կէ զրկուած ատեննին էութենէ ալ կզոր
կուին , այսպէս ալ արարածները Աս
տուծոյ շարունակ ներգործութեամբն է
որ կպահեն իրենց ներդործութիւնը :

Բառներէն գիւրաւ կհետեւի որ
Աստուած իր մը իր նախնական էութե
նէն յայլ ինն էութիւն փոխարկած ատեն
ուրիշ կերպ ըրած չըլլար , բայց եթէ յե
տըս ամբողջով իր ներդործութիւնը
նոյն իրին նոյն դոյութիւնը տալէն , որուն
ոչէութիւն տալ կըտուի , եւ տարբեր գո
յութիւն մը տալով , ինչպէս որ ըրաւ կա
նա դայիիկայւոյ հարսանեաց մէջ Պոլը
գինին փոխարկած ատեն : Ոչ աւանդիկ
այս կերպով է ահա՝ որ սկզբնապատճառ
գերազայտին ի խորհրդականութիւն մար
մենց եւ արեան իւրոյ կաւարան գհացն
ու գինին մինակ պատահմունքները թող
լով անոնց : Եւ եթէ պատահմունքներն
անփոփոխելի մնալէ՝ ոչէութեամբ մարմ
նոյ և արեան փոխարկութիւնն անհաւա
տալի կթուի իրենց , մենք այդ անհաւա
տութիւնը բուժելու համար չկրնալով յար
մար օրինակ մը գտնել , յանձն քրիստոսի
պիտի ապացուցանեմք ճշմարտութիւնը :

Ամէն ուղղափառ կհաւատայ՝ որ քը
րիստոսի ենթակայութիւնն աստուած էր ,
և անոր բոլոր պատահմունքներն Աս
տուածային . բայց ի՞նչպէս կըլլար որ
մարդկային մարմնոյ բոլոր պատահմունք
ները ունոյ կրական ենթակայութիւն մը
Աստուած էր , մինչդեռ մարդոց զգա
յարանքներն ալ չխարուելով՝ զանիկայ
մարդ կեկամէին եւ կըսէին , « ոչ տա է
որի հիւսան » : Եւ միթէ հրէոյք իրա
ւունք չունէին զանիկայ լու՛մարդ դա
ւանելոյ՝ որ մարմնէն տարբեր բան մը
չէին նկատեր անոր վրայ : Իսկա՞ն օրինա
ւոր կերպով . եւ պարզ մարդու մը Աս
տուած լուի՞ մինչքեւ զգայարանքները
անխարելի կերպով զանիկայ մարդ կեկա
տէին , ամբարշտութեանց ամենէն ծայ
րագոյնը կըրնար համարուիլ Մոկոյն ի
րօք Աստուած էր ան՝ մարմնոյ և արեան
ներքեւ և անմարմնոյն իւրաքանչիւր մն
որ Աստուծոյ անչփոթ միա ոգութեամբն
յոտուած աղետը : Ուրեմն ի՞նչպէս կըր
նոյին համոզուիլ անոնք , եթէ ոչ՝ անոր
ներքին փոփոխութիւնը հոգւոյ առօք նը
կատելով՝ որ ըստ ինքեան անիկայ Աս
տուած մ'էր մարդկային մարմնոյ պա
տահմանց տակ : Ուստի ինչպէս որ Քը
րիստոսի մարմինը Աստուածային ենթա
կայութիւն մ'էր իր պատահմունքնե
րն պահելով չափ , այսպէս ալ խորհր
դական հացն ու գինին ճշմարիտ մարմին
եւ արիւն քրիստոսի են իրենց տեսակին
պարզաճաշար պատահմանց տակ : Եւ
ինչպէս որ Քրիստոսի մարմնոյն սովորա
կան պատահմունքներն արդեւ չէին ըւ
լար անոր Աստուած ըլլալուն , այսպէս
ալ հացին եւ գինոյ երեւոյթները ար
դեւ չեն կրնար ըլլալ իրենց ճշմարիտ
մարմին եւ արիւն ըլլալուն : Հետեւաբար
ինչպէս Քրիստոսի կենսական մարմինը
իր տեսակին տակ ճշմարտապէս զՔրիս
տոս կպարունակէր , այնպէս ալ հացն եւ

չինին իրենց տեսակին տակ նոյն ճշմարիտ մարմինն ու արիւնը գոյացաբար կը սերկայացունեն, այսու ևեթ տարբերութեամբ՝ որ կենսական մարմինն իր գոյութիւնը նոյն պահած ատեն Աստուածային անձին հետ անշխտութիւն կերպով միաւորելով, սա իր գոյութենէն կդադարի՝ չէ թէ անոր մարմնոյն հետ միանալու՝ այլ անոր ճշմարիտ մարմինն և արիւնն ըլլալու համար։ Ըսել է հացին և գինւոյ տարրական փոխարկութիւնը կըլլայ **ՈՅԷՆՈՒԹԵԱՄԲ**^{*}, այսինքն նիւթերուն իբրեւ սոսկ հաց եւ գինի Աստուծոյն ընդունելոյ ներգործութենէն զրկուելով, եւ քրիստոսի մարմնոյ եւ արեան գոյութեանն սկսելով, որուն համար բաւական խօսեցանք։

Այսչափ մը ահա կրնայ իմանալ մարդկային մտաց անկատար տեսութիւնը ահաւոր խորհրդոյ մը անհասանելի գաղտնիքը, զոր Քրիստոս համառօտ խօսքերու տակ թաղուն թողած է ըսելով «այս է մարմին իմ» եւ «այս է արիւն իմ»։ Իսկ եթէ բնական կարգով ծագած անհնարութիւններ մէջբերելով բողոքականք չուզեն համոզուիլ, և վերջապէս իրենց անմիտ ճամբարակութիւնը յեղյոյնցն այդպիսի գոյափոխութիւն մը մտքի հակառակ է ըսելով, այն ա-

^{*}Այս բառին սահմանը Ֆէնրլօնէն առած եմք, եւ Գոյափոխութիւնը ՈՅԷՆՈՒԹԵԱՄԲ կըլլայ ըսելնիս ալ մասնաւոր աստուածաբաններու բացատրութեան մէկ եղանակն է՝ որ խելքի յարմար է։ Այլ թէպէտ զգուշալի է այսպիսի նրբիմաց բացատրութիւններով ճշմարտութիւնը ծանրաբեռնել, սակայն խօսք հասկըցնելու համար երբեմն այսպիսի բացատրութիւններ ալու կտրուկովն աստուածաբանք խելքի եւ մտաց պարզ սկզբանց համաձայն, մանաւանդ որ ասկէ անդին չեմք կրնար քրննել եւ կամ ասկէ աւելի բացայայտ կերպով ըմբռնել այս անհասանելի խորհուրդը՝ որոյ ծանօթութիւնը հաւատոյ մէջ միայն մարդ կրնայ ունենալ։

տեն չեմք գիտեր պիտի բրնտն աղղ եօք մեզի բնական կերպով հաստատուել եւ մտքի դէմ չբերել թէ աստուածային և մարդկային բնութիւններն բնական ո՞ր օրինօք ՚ի մի եւ նոյն ենթակայութիւն կմիանային։ Ո՛չ ապաքէն նոյն իսկ բնութեան մէջ ալ այնչափ անթիւ գաղտնիքներ կան, որոնք ցարդ անծանօթ մնացած են, եւ պիտի մնան ամենէն մանրախոյզներու առջեւ անգամ, եւ միթէ խելքի դէմ համարելով կրնայ ուրանալ զանոնք։ Ո՛վ կրցեր է իմանալ թէ մարմնոյ տարրական միութիւններն ի՞նչ զօրութեամբ անքակտելի կմնան, կամ մի եւ նոյն երկիրը մի եւ նոյն սնունդը մատակարարելով բոյսերու տեսակներ կանաչանի՞ն։ Ո՛վ կրցեր է իմանալ եւ խելքի մօտ բերել թէ տիեզերական գրութիւնը ի՞նչպէս եւ ի՞նչ զօրութեամբ հաստատուն կայ, ու ի՞նչ կերպով աստղերն իրենց անխոտոր ընթացքը կշարունակեն նոյն աստուածագիր կարգին մէջ։ Կամ թէ մէկու մը միտքը ըմբռնած է այն գաղտնի զօրութիւնը, որով մաշնիսը դէպ ՚ի բեւեռ կուղղուի կամ երկաթը յինքն կքարչէ։ Չգեմք մնացած բիւր մտքի հակառակ ճշմարտութիւնները։ Եւ դառնամք մեր մարմնոյն վրայ, ո՛չ աւանիկ ան ալ խելքի հակառակ անհաս գաղտնիքներ ունի իր մէջ։

Յայտնի է թէ՛ մեր մարմինը ամսէ ամիս փոփոխութիւններ կկրէ, ճնշման զօրութեամբ մարմնոյն ամեն մասունքները ջրլերու ձեռօք աղիքներն իջնալով որոնց պարապութիւնը կկեցուի նոր սնունդներով, արեան բնիւնարաններու միջոցաւ։ Այս սնունդը ըսածնուս մատակարարը ստամոքսն է, ուր կժողովին մեր բոլոր կերածները, թէ մանրէն եւ թէ բուսեղէն, եւ հոն մամաց կազմուելով մարմնոյն պարապ կողմերը բաժնուելէն վերջը, իրենց սկզբնական

գոյութենէն ելած միս կըլլան . Ասիկայ
ապացուցեալ ճշմարտութիւն մ' ըլլալուն
եւ առ հասարակ ամէն գիտուններէ ըն-
կալեալ՝ կհարցունեմ , խելքի հակառակ
չէ՞ , որ խոտեղէն գոյութիւն մը ստա-
մուքսին մէջ մամայ ըլլալէն յետոյ մնի
գոյութիւն ընդունի : Եւ ո՛վ կրնայ վե-
րահասու ըլլալ թէ ինչ գաղտնի դո-
րութեամբ այս գործողութիւնը կկատա-
րուի : Իսկ եթէ այսպէս բնականաբար
կատարուած իրաց գաղտնիքն անգամ
պարզելու եւ իմանալու կարող չէ մահ .
կանացու հանճարը , ինչպէս կարելի է
վերահասու ըլլալ այն ահաւոր գաղտ-
նեաց՝ ուր աստուծոյ մեծխմաստութիւնն
հանգուցեալ է : Եւ ի՞նչ , այս փոփո-
խութիւնը բնութեան մէջ դնող աստուա-
ծը , եւ կոյս արդանդէ մը իրեն մարմին
կազմող գերազույցալ պիտի տկարանայր
հազէն ալ իրեն մարմին կազմել , իր ժո-
ղովրդեան հոգեւոր սովը կշտացնելու
համար :

Ահ աստուած իմ , քու սրբութեա-
նըդ գէմամբարշտողներու չարաչար հայ-

հոյութիւններն աստանօր երկրորդելովս
պիտի համարիմ ես ալ նոցա ամբարշ-
տութեամբն ամբարշտեալ

Այո՛ , մարդիկ՝ որովհետեւ խաւարը
լուսէն աւելի կսիրեն , եւ իրենց նորա-
սիրութեան դպչող կէտերը կուզեն ան-
հնար համարիլ եւ ոչնչացնել , չուզելով
պատկառ կալ քու այն ամենակարող զո-
րութեանդ , որով ոչնչութիւնն հաստա-
տեցիր , եւ անոր մէջ քու մեծիմաստու-
թիւնդ աւանդեցիր , այնպիսեաց համար
բան մը չեմք կրնար ըսել՝ քանի որ քու
ճշմարտութեանդ լոյսը կծագէ անոնց վը-
րայ , բայց միայն երկիւղածութեամբ
եւ վշտակիր սրտիւ առաքելոյն սա խօս-
քը կրկնել աստանօր ուղղափառաց թէ՛
« եղբա՛րք , որչափ սաստիկ պատժոց
արժանի համարիցիք զայն , որ զորդին
աստուծոյ առ ոտն հար , եւ զարիւն
նորոյ ուխտին խառնակ համարեցաւ ո-
րով եւ սրբեցաւ , եւ զհոգին շնորհաց
թշնամանեաց » : Եբր. 29—30 :

Ս. Ս. ՍՄԲԱՏՅԱՆ

Ե Ր Զ Ա Ն Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կ Ե Ա Ն Ք Հ Ո Վ Ո Ւ Ա Կ Ա Ն

Երջանկութիւն չիք ուրեք չիք
Եւ ոչ յանկիւնս ինչ պալատանց .
Նոյն ապարանք և արքունիք՝
Ի վիշտ ըզ կեանսն վարեն զիւրեանց .
Եւ զի՛ ինձ զի՛ ըզկայսերաց
Զողջոյն ըզդաստն բերել ' ի բան .
Այլ եւ նոցա չիք գիւր կենաց

Զարիք զնոքօք շուրջ պատեալ կան .
Պատերազմաց դառն արհաւիրք
Թագաւորին խռովեն ըզսիրտ .
Ոյր վեր 'ի վայր վրդովին միտք ,
Զի վերահաս կարծէ ըզվիշտ .
Ճեպ 'ի ճեպոյ բերեալ զըրոյց՝
Զանցաջող ելս մարտի սլաւովն .

Երբ որ արդար խնդիրներ
 Ըղ պարտութիւնն ինչոյն յարեն :
 Անդէն ի վեր վազէ արքայն .
 Աթուղաւիւր գլխին ապապատ :
 Հայ հօւշ կարգայ մեկէ ունայն .
 Այսպէս արդեօք օր բարեբաւտ :
 Ըղ բազաւքայն լըսէ դաւեր
 Եւ զնաւայն ի շուր արզել :
 Աստի անտի այր դու ժաբեր .
 Արքային զինչ կայցէ սունել :
 Երջանկութիւն եւ գիւր կենաց
 Բարձեալ խաղաւ և յիշխանաց :
 Որք ընդ պատիւ ընդ փառս աստեաց
 Յողջայն ի կեանս հեծեն ի լաց :
 Եւ մեծատանց յղիացեալք յոյժ ,
 Չայրին և զորքն կեզեքն զուր ,
 Խըրտաացեալք ի մարմնաց ոյժ ,
 Չազբաստ յընչից առնեն թափուր :
 Ի ճոխութիւն սին յօրացեալ
 Երկնից գագեցեալ առնեն հրաման :
 Չմահուն ի միտ զօրհաս չածեալ ,
 Անցանեն անդր քան ըլլատհման :
 Այլ քամահեալ զնոքօք Հաստչին
 Ի բարձրութեանց հայի վերնաց .
 Ընդ զանցելոյն ըստ չափ կարդին ,
 Ընդ հողածնին ժմաի ընդ գործ :
 Անդէն չարիք զեղեալ զնոքօք
 Ի խեղդ մահու մրտաբերեն .
 Յուսահառեալք յայտու կենօք ,
 Չանանցն ունին ակն զգեհեն :
 Մի այս իցէ երջանկութիւն
 Յարին ներկել զտունն ապաժոյժ .
 Մի յաչաց ցօղ լնանիլ սրբոյն ,
 Եւ ընդ չարեացս կըրել ըզոյժ :
 Յամբոխան կարծի լինել արդեօք
 Խաւն ինչ նշմար երջանկութեան :
 Իցէ թերեւս անդ անուն լոկ .
 Այլ ի յարդեանց եւ ո՛չ մի մասն :
 Աղբատութիւնք ի տուն գոռհեալ ,
 Ճեպով կապտեն ըզդիւր զանձանց .
 Չօրապահիկսն չե ևս ստացեալ ,
 Սովու զրաւին արդեօք յաստեաց :

Վա՛յ յանկարծուտ յեղակարծում
 Տուն արքային եւ ինք համայն
 Ի հուր ծախի փոխի յաճիւն .
 Ինչն տալ լըշտին բառեայ կական :
 Արքային սիրտ ի թունդ յաւէտ
 Եւ իշխանին խորհուրդք յերեր .
 Ի մեծատունն վիշաք բաղնայեալ
 Ի իշխանազանջս խոյ կարէվեր :
 Է՛հ այս իցէ երջանկութիւն .
 Այլ քամահեալ հերք իմ խաղաւ .
 Այսպէս բաղձան տալ խաւն ինչ քուն
 Այլ արհաւիրք չտան դադար :
 Երջանկութիւն չիք ուրեք չիք .
 Կեանք հովուական է երջանիկ .
 Չիք առն նմա եւ անկողինք
 Մերէ վնել գեանախշտիկ :
 Չիառաց փառաց ըղկենցաղոյս ,
 Ամենեւին չառնէ ինչ փոյթ :
 Կըրթէ ըղբարս ի բարին կոյս ,
 Ուղղէ զդեպս ի կայս անըլթ :
 Յանտառս ի ձորս յարօտս իմարդ ,
 Հովուէ զոչխարն և զիւր զգառինս :
 Չիք ան՛րաւ ինչ ի փառային ,
 Այլ ուշադիր միշտ իրարին :
 Ըղ վերմաիօք քամահէ ցանդ
 Եւ զանկողնովք եւ ըղ բարձիւ
 Շատ իսկ արդեօք գալարուտ վայրք
 Ուր զանուշ քունն խորդայ հովիւ :
 Անմեղութեան զղեցեալ զհանդերձ
 Եւ հայեացք քաղցր , ժպիտ ի դէմն :
 Առ ինքն ըզսեր չորթէ անկեղծ ,
 Ընդ ունչ զգառն տարեալ զաղէտս :
 Յոտս հովուին անդ զուճարին ուլք ,
 Ընդ իւր ցըլով մակաղի հօտ .
 Փէ սրբինդ , սուրեն չրթունք ,
 Մեղ առ տեղեւուն խոյտան յարօտ :
 Յուր ընդ զլիով արկեալ յերկիր
 Ի նինջ զուարթ ննջէ ըղ նիրհ :
 Մինչ ի բառաչ անմեղ հօտին
 Ի վեր վաղեալ ժողովէ ինքն :
 Անդ առ կախէ զաստոյ ծառոյն
 Ըղունապանս և ըղ մախալ :

Առ բոտուերաւն հրճուեալ նորուն
Խռնին զիւրեւ թաշանոյ մակաղ
Ի նմանէ 'ի բայ բնաւին
Պաճուճանաց սին սեթեւեթ
Շատ են արդեօք 'ի մարթ գնաւին
Պատասխարել զիւր մարմին մերկ
Բազմախորտիկք եւ համադարձք
Ոչ զհոգիւն ընուն ըլլ քաղց
Ի զիւր վարէ 'ի յաշտուն հաց
Ի զիւր պանիր 'ի կաթ զիւր կեանս
Ես յայտոյիսիս գիտեմ լինել
Երջանկութեան անմեղ վայել
Չիք յայտոյիսիս աղէտք անել
Անմեղութեանց եւ զիւր ընդել
Մեղծն Սուրէն Մ. Յովակիմեան

ՈՒՐՐԵՆ ՍԱՀԱԿ ԵՒ ՄԵՍՐՍՎ

Ի բուրազման Հայտառանեցոյ երկնազարդ
Շող ցոյնայր ոսկեգինիկ Արեւն
Ի բուրազմարձ յորտ շքեղ 'ի մարմանդ
Հայ երկնակաց հնչեր բամբուլ նուաղ արծու

Ծողեաց արիւն եւ 'ի գրախալեանդ գարուն
Վ արդս փափկիկս ցանէր 'ի սիրտս իւր մատանց
Ո՛վ մեծաւքանչ եւ պարծանաց այն գարուն
Եւ Արիւն իրիկն ահա՛ քրտայէր Հայկազանց

Յնծայր սիգայր պերճն Արարատ յիւր նակհ
Ընդ լուսաւոր ընդ արտեւան իւր շքեղ
Յայուղ ծաւալ ծորէր 'ի հովիտս Հայոց վեհ
Երջանկութեանն աւետեղ յոյն նորազեղ

Ի մասաութեան տնդ Գերարիին նշողեղ
Պայծառանայր սքանչեւախայր 'ի ճաճանչ
Եւ ընդ աշխարհն 'ի ստուեր մթին սքողեալ
Մրմարեղձէր լոյս անաղօտ հրաւքանչ

Ողջն քեզ լոյս, որ Տարօնեան չողաս 'ի սար,
Ուր ընդ ամպրս ոսկենշոյլ ծիրանաթոյր
Կաթին անոյշ ցօղք, յերկնից ցօղք աստուածալառ
Ողջն Արեւ փառաց լուսոյդ եւ համայր

Հողեղուարձ սուրբ Հայրապետ ալէպանծ,
Հրեշտակ արդեօք, որ գերաթռիչ մօռք համբուն

Հողաթիւեալ յանճառ Էին 'ի խորանս ,
Հայկեանն եգիտ անդ զոսկի տառս դերաբուն :

Յամպածըրար արդ վայրիջեալ 'ի բարձանց ,
Աստուածաշուք այն հայրապետ մեծ Հայոց
Զհոգեշունչ ծրծեալ զսիւք Եդեմեանց ,
Մեղրածորան բղխէր զիմաստս 'ի շրթանց :

Ի յերկնուսոյց 'ի պերճ բարբառն հայրենի
Եւ զերկնաձիր շնորհեալ զգիր հայախօսիկ . —
Համբոյր Հայկեանք ետուն ալեաց նշածաղիկ . . .
Նա 'ի ժպիտ յայն ակնարկէր բերկրալի :

Դրախտից , բաբէ , բացան դրունք ծաղկերանդ ,
Ու 'ի քաղցրահոս բղիւեալ յաղբերց ընդ Ադին ,
— Ուր քրքմածին դրդայ քաղցրիկ առաւօտ ,
Վայելչացաւ Մայրն — հայաստան պճնարօտ :

Սուրբ Երաժիշտ յայնժամ զհնչիւն նուագեղ
Ի կայթ 'ի պար քնքուշ մանկուոյն քաղցր երգէր ,
Եւ բանաստեղծ զիւրն զքերթած ծաղկագեղ
Զքնաղահիւս առ Եփրատաւ յօրինէր :

Զայնք լռեցին աստ Գողգնացի երգողաց ,
Եւ նորակերտ հնչէ քնար սրբազան .
Որ նուիրական կախեալ յոստոց հովանեաց՝
Զուգապարել տայ Մուսայից երկնազան

— Սաւառնաթեւ սլացաւ Զուարթունն յերկնից կոյս ,
Առեալ տաւիղ եղանակէր զՀայ Մուսայս .
ՄՈՒՍԱՅՍԱՐԱՆ զՀայաստան երգեաց Սերովբ ,
Եւ ՀԱՅԱՐՓԻՓ զսուրբ Սահակ և Մեսրոպ :

Պետրոս Հրաչեայ Շահինեան
Աշակերտ Ամենափրկչի Վարժարանին Ղալաթիոյ :

Ա. Ռ. Ա. Կ

ԴԱՅԼԱՆԵՐԻՆ ԿՈՐ ՓՐԵՆՔԻ

Աշնան գիշեր մը՝ երբ լուսինը բարձրագոյն լերանց գաղաթներ արծաթափայլ կնեղկէր, և խոռոչներ անդամ իւր սաստիկ լուսոյն ստուերը ունէին, հովտի մը մէջ ոչխարներու բաւական մեծ հօտ մը խաղաղ գումարուած էր իւր մակադատեղին, եւ լուսնոյ պայծառ լոյսէն անոնց ամէն մէկը իբրեւ ձիւնի գնտակ մեր աստիւ անդին կերեւէին, գաղբածին գառանց մայելը և շուներուն հաչելը. հովիւը սրտաշարժ երազով մը իր բըրդէ վերարկուն տակ գլուխը քաշած կը խորհայր. շուներն հովուին եւ հօտին շրջապատն առեր կընանային՝ գայլերու կատաղի մռնչիւններու դէմ երկայն աւտեն հաչելէ ետեւ, հովտին ձորամէջը ամուան ջերմութենէն նուազած քիչ մը ջրոյն խոխոջիւնն հաղիւ հաղ կըսուէր, և վերջապէս այնպիսի խոր լուռութիւն մը ընդհանուր կլիմայն պատած էր, ընդ որով կկարծուէր թէ՛ եւ ո՛չ իսկ մէկ շուն չաւոր մը կայ:

Անթուրութիւնը չթողուր որ քունըն անխռով ըլլայ, այս հարկաւոր կիբքը չափէն աւելի անհանդիստ ընելով երկու երիտասարդ գայլեր, ստիպեց ահամայ իրենց ազգին բնականն եղած վտանգաւոր շարժումը սկսել տալ այն տիեզերական լուռութեան շնորհիւ, որմէն կրնային կասկած առնել հետեցունելու թէ իրենցմէ արթունը չկայ, և եւ ձոր եւ ամէն դաշտ եւ բլուր պտտելէն յետոյ՝ անթուրութեան վերջին վտանգը հասնելու ատենին՝ իրարու հանդպեցան. Երկուքն ալ առաջին անգամ անտառին ծառայ ստղերէն, և

շարժման ձայներէն փոխադարձ կերպով երազեցին թէ՛ գտան որսերնին, բայց իրարու եկած ատեննին ճանչցան զիրար՝ ու սկսան յայտնել այս տարօրինակ ճանապարհորդութեան պատճառները:

— Ընկեր՝ հարցուց մէկը՝ ի՞նչ կը պատիւ ասանկ ատեն, մի գուցէ դու ալ ինչի պէս անթուրութեան թափառական գերին ըլլաս, զիս հարցունելու ըլլաս նէ այս առաջին անգամն է որ մօրմէս դատուած անխորձ վիճակի մը մէջ փորս կշտացունելու ելած եմ, մինչեւ հիմա ապրուստին աւտական եղանակը գիտէի՝ այսուհետեւ գործնականն ընելու ստիպուած եմ —:

— Ուրախ եմ կպատասխանէ միւսը՝ բարեկամ, որ թէ քաղցու թէ հասակի եւ թէ դաստիարակութեան աստիճանով իրարու ընկեր ըլլալու պատիւը պիտի ունենանք, սակայն ո՛ւր երթանք, ի՞նչ ընենք . . .:

— Ուր երթալս ես ալ չեմ գիտեր՝ բաղդին եմ յանձնուեր, սակայն նոր օրէնք մը գիտեմ որ նոր սորվեցայ, ու մեր այս վիճակին խիստ կ'յարմարի:

— Ըսէ՛ ըսէ, շուտ շուտ . . . կրտէ ընկերը:

— Մեր նախնիքներուն վայրենու թեան վրայ շատ ցաւած էի կրտէ միւսը, որ ոչ գիրք գիտեն եւ ոչ դրքին դօրութիւնը, եւ այս աղիատ թեան դժբաժնի իրենց հետ բոլոր սերունդնին ալ. գիտե՞ս որչափ անտանելի կերպով կը դատմեր ազգին հին վարմունքին դժբաժնի եղանակը, այս զգացումս բոլոր

կան ներդուելով՝ ազգ ու նախնիք անի-
ծելու վրայ էի, դեռ մօտ օրերս փիլի-
սոփայութեան և օրինադիտութեան վար-
ժոցէն նոր ելած մեզի հասակակից ա-
զուխուելի մը հանդակցայ, որուն իբ ա-
ռած հմտութեան վրայ հարցումները ը-
նելով ուղեցի սորվիլ թէ՛ արդար եւ օ-
րինաւոր է որ մենք ոչխարներու վրայ
յարձակում կընենք, հետեւեալ դասը
առի իրմէն որով իւր հմտութեան առ-
տինանին վրայ զօրմանքէ արիւնս առ-
ուեցաւ, ըսաւ թէ « հին սովորութիւն
մը օրէնքի կերպարանք կանոնէ, այս
սկզբունքով կարդարանայ յարձակում
նիւզ, սակայն հիմայ որ ամեն տեղ հին
եւ նոր անաղութիւն վերցուիլ եւ օ-
րինաւոր սկզբունքի առի մտցնելու հար-
կը հրատարակուած է, չարդարանայր
նախնի եղանակնիւ, ուստի ձեզ բարե-
կամութիւն մը ըրած ըլլալու համար կը
սեմար՝ դիրք մը կայ ամէն օրինաց ազ-
բիւր՝ որուն մէջ սա՛ կկարգւածք ձեր ու-
ոչխարներուն վիճակին վրայ, « գայլք և
դառինք ի միասին ճարակեցին » այս
օրէնքը ձեր բանին կուգայ՝ այսու ամե-
նայնիւ իրաւունք բռնած ըստ ճարտարի
ձեռքին մէջ միայն իրաւունք է. այս
գործադրութիւնն ալ կարահանջէ որ իմ
ճարտիկ լեզուս ունենաք, խօսքերնուդ
մէջ երբեմն քաղաքականացեալ ազգաց
լեզուի բառ խառնէք, հանկուտի չհաս-
կըցուի հոգ չէ, հերք է որ գիմացինդ
գաղափար կանոնէ՝ թէ լեզուէդ կրակ կը
թափի. « ասիցց զատ քիչ մ' ալ փիլիսո-
փայութեան սկզբունք տեսնէ պէտք է
ձեզի »

Ես այս նոր օրէնքը սորվելէս իւր
վրայ յանկարծ զգացած սիրոյս բորբո-
քէն անդին անցած — ինչ էն այդ բա-
կարգունքները, իցէ թէ չուտով « ար-
վէի — ըսի և պատասխան առի թէ — այս
սկզբունքները շատ ընդարձակ են, բայց

հիմակու հիմայ ձեր բանին եկածը րանի
մը հատ է. Ա. ընդունիլն զխոցած չլիտ-
ցած պնդել թէ կրօնի տարբերութիւն
չկայ. Բ. եկեղեցական եւ ոչխարահան
վիճակի բաժանումները մտացածին են.
Գ. մարդկային յօժարութեանց չյարմա-
րող կրօնք մը չճանչնայր ատուած, և
հետեւաբար մարդիկ պէտք չէ որ այն
տեսակի կրօնքէ խրոչին ևն. Մտահար
եւ էական վիճակներ զիս բաւական զիս
լուսաւորած են, և բազում այսուհետեւ
այս նորընկալեալ լուսոյս պիտի պարտա-
ւորիմ »

Այս կըսէր մէկը, միւրը որուն մը
տաց ըմբռնող մը անթիւ ըլլալով « ասելի
տուր էր այս սկզբունքներն ընդունելու,
եւ քիչ մ' ալ թուղթ ծամած էր, զար-
մանքէն յաղիտակուեցաւ »

Երկու քը ձեռք ձեռքի տալով կա-
ղաքակէին, « վաճաք փիլիսոփայութեան
եւ օրհնեալ գիրքերը կօրինադրէ, « գայլք
եւ դառինք ի միասին ճարակեցին »

Այս աղաղակով լեզը լինդացունե-
լու ատեննին մէկը ընկեր, ըսաւ, այն-
չափ պոռալ պէտք չէ, սրտհեաւ գոր-
ծադրութիւնը չսկսած օրէնք մը մեր
ձեռքով գործադրելու սկսելը քիչ խո-
հեմութեան և լրջմտութեան կարօտ չէ,
միաբանեցան այս խոհեմագլուտակին մէջ.
Թուղթ մը գտան, վրան գրեցին իրենց
նոր օրէնքը, եւ ողջակի եկան այն հո-
վար, ուր ոչխարները բօսին ալ պառ-
կած էին. Փարտիք նետեցին ձեռքեր-
նան թուղթը, գիտուածով ծեր ոչխա-
րի մը առջեւ ինկաւ, նա ալ լուսնի լու-
սով և ըսենն ի գլուխ կարդալով հա-
ւանեցաւ իրքեւ խաղաղութեան նոր օ-
րէնք, « քովինները իմացան այն նոր օ-
րէնքի թղթոյն իմաստը, որուն բարե-
բարդաբար աղախուն դաս առած օր-
նադիտութիւնը եւ փիլիսոփայութիւն
հակառակ իմաստով եւ աւելի ողջմտու-

թեամբ դաս առած էին, կմտենան փարախը շրջապատող ցանկին, ուր երկու նորուսայց օրինագետներ իրենց փիլիսոփայական սկզբունքներ կործային:

Ոչխարներէ մէկը գայլերուն կհարցնէ թէ — ուրկէ՞ կհանէք այս օրէնքը — կպատասխանեն — ամեն տեսակ օրինաց աղբիւրն եղող դրքէն: — Այդ տեսակ գիրք մը կայ՝ կըսէ ոչխարն՝ որ խաղաղութեան համար դրուած է, սակայն օրինաց իմաստը ըմբռնելու չափ դեռ չէք եղած, ուրախ կըլլամ եթէ ներքեւ եւ ձեզի բան մը սորվեցուցած ըլլալու պատիւն ունենամ: « Գայլք և դառինք 'ի միասին » կընդունինք, որ դուք ալ « ճարակեցին » բառը պիտի ընդունիք, որ տառապեցնեն պատուեն, յափշտակեն չնշանակէ՝ այլ մէկ տեղ արածին: Եթէ կընդունիք մեզի հետ խոտ ուտելով ապրիլը՝ մենք ալ յանձնառու կըլլանք այդ օրէնքին համաձայնելու:

Խոտին համը չառած գայլերուն համար մեծ մոտատանջութիւն տուաւ այս սլայմանը, բայց չարամտութեամբ կեղծեցին ընդունիլ՝ եւ ըսին թէ՝ — Խնչ պայմանաւ ալ որ ըլլայ կհամաձայնինք —: Ոչխարը պատասխանեց — այդ համաձայնութիւնը կեղծ ալ կրնայ ըլլալ, որ չափ ձեզ շահաւէտ՝ նոյն չափ մեզ աղետալի, ուստի կերթաք մեր հովուին, անոր հետ կխօսիք, անիկայ ալ զձեզ խոտածարակ կպահէ ալահով ցանկի մը մէջ քանի մը ամիս, և հոն կվարժուիք, մինչեւ քթերնիդ խոտին հոտն առնելու սովորի, վերջը յանձնառու կըլլանք մէկ հովտի եւ մէկ դաշտի վրայ՝ 'ի միասին ճարակելու —:

Չարմանք տուաւ այս պատասխանը գայլերուն, որ չէին կարծեր լսել, սկըբան ակռայ կճրտել, եւ աղուխուն եւ օրինագրքի դէմ պէտք եղած կերպով վերջապէս երեսնին անդին դարձունե-

լով ըսաւ մէկը — բարեկամ դեռ այդ պատասխանը տուող ոչխարը չգիտեր կաւարեալ քաղաքավարութեան օրէնքը, անօթութիւնն ալ չներէր որ նոր օրէնք փնտռեմ, կրնանք հին և օրէնքի կերպ առած սովորութիւննիս տեղը տանել —: Այս ըսած ատենին ոչխարները տեսնալով թէ չարութիւնը իւր դիմակը վարառնելու եւ զիրենք պատառելու վրայ է, կերթան հաւատարիմ պահապանին մէկուն ականջն 'ի վար կխօսին, այն ալ յանկարծ կյարձակի, անոր հետ միասնեւն ալ կյարձակին այս երկուքին վրայ, որոնք հագիւ հագ կրնան փախչելով ազատիլ:

Քանի մը օր այսպէս անցնելէ յետոյ՝ վերջապէս կգտնեն սոյն աղուխունը՝ որ խորամանկ գտնուեցաւ իւր գիտցած օրէնքը ինք չգործադրելով, — բարեկամ կըսեն, եւ կուղեն սաստկապէս յանդիմանել, եւ գիտցած օրէնքը դուրսը փախտել, բայց բարակ լեզուին իրենց տուած գաղափարը տակաւին յոյս մը կուտար անոր ճարպիկութենէն օգտելու: Բարեկամ կըսեն քիչ մնաց որ խայտառակութեամբ առած գասերնուս զոհ պիտի ըլլայինք, ասոր ճար մը ըրէ, « ճարակեցին » բառը մեք նպատակին չծառայեցուցին, շուտ ըրէ դարման մը գրտիր: Աղուխունը որչափ կողջայ դեռ անփորձ խրատ մը անփորձներու տուած ըլլալուն վրայ, նոյնչափ ալ յանձնապատանութիւնը թոյլ կուտայ որ հառակէն մեծ բանի ձեռնարկէ, ուստի՝ կըսէ գայլերուն՝ դուք իրաւունք մ' ունիք տակաւին բողոքելու: Բարօր* մը կպատրաստէք ձեր և ոչխարաց տիափիւտին**, եւ ձեր իրաւանց գործադրութիւնը կը պահանջէք թագաւորէն: — Մենք չենք

* Տեղեկագիր

** Ղէճ:

կրնար այդ բաբօրը չինել՝ թո՛ղ որ այդ փիլիսոփայական բառին նշանակութիւնը չենք գիտէր . ուստի դուն չինէ՛ մենք ալ ստորագրենք՝ և առնենք ներկայանանք . բայց ոչխարաց դէսքօթն ո՛վ է .

— տեսքօտ չըսի տխտիւղ . ըսի , ձեր լեզուն մէջ այս բառին համազօրը չկենալուն համար :

Թէ այս բարակ խօսելը՝ և թէ բաբօր բառը կարծեցին թէ աւելի ուժ մը տուաւ իրենց իրաւունքին , ուստի գրել տուն , և առին իրենց թագաւորին գընացին :

Պատմեցին թագաւորին ի՛նչ որ անցաւ իրաւանց պաշտպանութեան համար իրենց եւ ոչխարներուն գլխէն . և պատասխան առին թէ . — ողորմելիներ՝

« գայլք և գառինք՛ի միասին ճարակեցին » օրէնք մը կայ՝ բայց այդ օրէնքին կցորդ ուրիշ մ՛ ալ կայ՝ որ կըսէ . « եւ առիւծ իբրեւ զեղն յարդ կերիցէ » . գացէք տեղերնիդ . ո՛չ դուք կըրնաք խոտ ուտել , և ո՛չ ես յարդ . գացէք կորսուցէք . գլխունուղ փորձանք մը բերել չտայք ինձի :

Այս ծանր յանդիմանութեան վրայ տեղերնին դարձան՝ եւ սկսան ամէն օրէնքի դէմ բարբանջել՝ եւ գուցէ դեռ կշարունակեն :

Ամէն անիրաւ իւր շահուն կողմը կը դիտէ , և օրէնքն ալ կ'յարմարի կերելակայէ . բայց խայտառակ ըլլալն այնչափ կ'յապաղէ , որչափ գիշերոյ և տըվընջեան յաջորդութեան միջոցը կտուէ :

Թ Շ Ո Ւ Ա Ռ Ի Մ Ը Հ Ա Ռ Ա Ջ Ա Ն Ք Ը

Ջալըմ՝ ֆելէնկ՝¹ ո՞րն է քեզմէ ծիծաղցեր ,

Մէջ աշխարհիս չունիմ Մէն , Այբ , Բէ :

Մար չունիմ հարըս ընծի պահէ թառ² ,

Ժուռ եկայ ես տարտա — Ժէ , Այբ , Բէ :

Տարտաժար³ ժուռ եկայ ձեռքս էր ծոցիս ,

Ախուխամ⁴ ընելով հասեր է խոցիս .

Խօմնի խամաղ⁵ հուր գեհենին երեց զիս

Խսկի չեղի քեզի ճէ , Այբ , Բէ :

Ճար չեղաւ այս տարտին մըլհամ չգտայ ,

Գիշերս երազով տունն ինձ պուտա ,

Ախըր սոյին աշխարհս մեղի սուտա ,

Պիտի գերեզմանս եղնի Դա , Այբ , Բէ :

¹ Դժխեմ բաղդ .

² Դժար .

³ Թախառակման .

⁴ Թառանջք սրտի .

⁵ Քաղ .

Դար ծաղիկ եմ իսան հոռոյս արբենայ ,
Երանի՛ այն մարդուն որ դրախտ կու գնայ ,
Անդէտ իսան որ իւր ընդարին չմնայ

Տէր իմ հոգիս գըրախտ Տիւն , Այբ , Բէ ,
Տարար հոգիս մարմնոյս եղեր եմ աէֆիլ ,
Էդ անդէտ խօսքերաց որ կեղիմ քէֆիլ .
Մէջ կրակին ֆէլէնկ ձգեց նախաֆիլ ,
Երեցաւ այս պաղտա — Սէ , Այբ , Բէ :

ԱՆԱՄՆՈՑ ՄԷՋ ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Երախտագիտութիւնն աշխարհի վը-
ջայ անանկ ընդհանուր պարտաւորու-
թիւն մ' է , որկէ որ մարդկային միւս
ամէն ընկերական պարտականութիւնքն
կաղբերանան :

Այս պարտականութեան առաջին
ծայրը մինչև յԱստուած կելլայ և վեր-
ջին ծայրն ալ ընկերութեան մէջ կաւար-
տի , առարկայ ունենալով իրեն այն բա-
րիքները՝ զոր կընդունիմք յայլոց միշտ
ինչ վիճակի մէջ ալ որ ըլլանք : Ուստի
ան որ իր բարերարին բարեաց փոխա-
րէն՝ սրտանց շնորհակալութիւն մը չու-
նենար անոր վրայ իր բոլոր կենաց մէջ ,
կամ թէ բարերարութիւն մը ընդունած
կետէն՝ կ'ջանայ բարերարելոյն փոխարէն
հատուցում մը ընելու , ինքզինք երախ-
տագիտութեան պարտականութենէն ա-
զատ ընելու համար , կամ ամենեւին ըզ-
դացում մը չունենալով ընկալեալ բա-
րեաց վրայ՝ պէտք եղած ատեն չարու-
թիւն ալ կ'նիւթէ իր բարերարին , այն-
պիսիները ապերախտ կըսուին , եւ միշտ
ֆրաստակար ու խոտելի համարուած են
ընկերութեանց մէջ :

Լուռ երախտագիտութիւնն ալ շատ
անգամ ապերախտութեան նշանակ է՝

վասն որոյ Սենեկան կըսէ , « Ապաշնորհ
է շնորհակալուն անվկայ » :

Այս երախտագիտութեան պար-
տաւորութիւնն այնչափ ընդհանուր է որ
մինչև անգամ անասնոց վրայ ալ առհա-
սարակ կ'տարածի , եւ երբեմն երբեմն
երախտագէտ զգացման զարմանալից
յերով այս պարտականութեան մէջ կարգ-
մը մարդիկ կ'գերազանցեն . եւ անբան
ըլլալով՝ այնպիսի բանականներէ բանա-
կանագոյն կ'գտնուին՝ որոնց մէկ քանին
յիշատակել բաւական ըլլայ :

Բարոյական դրքի մը մէջ հետեւեա-
լը կ'կարդամք :

Աօտֆօուա անուն սեպուհ մը քանի
մը անձանց հետ մացառուտ անդեր
զուարճութեան համար ճեմելու ատեն ,
յանկարծ առիւծի ահեղ մռնչիւն մը կը
լսէ : Չայնին եղանակէն զգալով որ խեղճ
կենդանին դառն նեղութեան մէջ իւր
ճգնաժամերուն հետ կ'մտադրուի , ամե-
նայն քաջասրտութեամբ կսկսի իւր ըն-
թացքը դէպ 'իձայնը արագել և կայծակի
պէս մացառներու մէջ յառաջ վազել : Եւ
ահա ի՞նչ — առիւծ մը վիթխարի օձէ
մը խաղապատեալ՝ ինքզինք պաշտպանե-
լու միջոցներէն զրկուած , իր վերջին յու-

առհաստակուն ձայնն էր որ կձգէր: Կօռ-
ֆօռայ մտածմունքը առիւծը նոյն վտան-
գէն աղատելը կըլլայ, եւ մէկէն սուրը
մերկացուցած, տնանկ վարպետութեամբ
հարուած մը կիջեցունէ օձին, որ մէկէն
առիւծը առանց մտառու կազատի վերա-
հաս վտանգէն: Խեղճ կենդանին չկըր-
նալով իր շնորհապարտ զգացմանց ցոյց-
քերն յայտնել իր փրկիչ բարերարին առ-
ջեւ, կսկսի անոր ոտքերն լիզող սիրալիր
գգուանքներով. եւ բարերարին երախ-
տեաց յաւիտեան: շնորհապարտ ըլլալուն
նշանակ այն օրէն իվեր: հաւատարիմ շան
մը նման իր բարերարէն վայրկեան մ' ալ
չհեռացաւ: Իսկ երբ Կօռֆօռա Փաղ-
ղիա վերադառնալու համար ստիպուե-
ցաւ նաւ մտնել, նաւագն ու նաւապե-
տը չուզելով կենդանին նաւն ընդունիլ,
ինքզինք ծովը կնետէ և կսկսի այն նոյն
նաւէն անմեկին յառաջ երթալ որ իւր
բարերարը առած կրածէր իրմէ մինչև
որ ալ ուժաթափ ալեաց տակ կընկղմի,
եւ այնպէս իր կեանքը կըրհէ երախտա-
գիտութեան պարտք մը կատարած ըլ-
լալու համար:

Արջերու համար ալ հետեւեալ զար-
մանալի պատմութիւնն կըսեմք որ քիչ
ժամանակ առաջ պատահած կպատմուին:

Որսորդին մէկը հրացանն ու տապա-
րը առած անտառներուն մէջ շրջած ա-
տեն, արջու մը ահեղագոյ մոնչիւնը զին-
քը մերձակայ անտառներուն մէջ կհրա-
ւիրէր: Խեղճ որսորդը որ ցայն վայր որս-
մ' ըրած չըլլալուն սրտարեկ կըրջէր,
հասարակաւոր ջերմութիւնը բարեխառ-
նող հիւսիսային քաղցր հոգը արջուն մը
ռնչիւնը որոշ և գեղեցիկ իր ականջնե-
րուն զարնելով, յոյսն ու բերկրութիւնն
զինքը անտառը կմղէր: Ագտնայ որսը
իբրեւ ի գառագղի երկու կից բռնած ծա-

ռերու բուներուն մէջ արգելուած, ուր
հովին իւրաքանչիւր շնչելուն ծառերը
իրարմէ բաժնուելով և միանալով, աւե-
լի ճնշման զօրութիւնը կսառականար եւ
շնչարգել սատկելու վտանգին կմօտենար:

Բայց այն կեանքին ինքնութիւնն եւ
կարեկցութիւնը զոր կենդանին կազդէր
անոր սրտին մէջ, մէկմէկու հետ մաքա-
ռելով, որսորդը լաւ կհամարի բարե-
բարել կենդանւոյն և կեանքը բաշխել,
քան իրմէ օգնութիւն ակնկալող աղա-
չաւորին կէտնքը վերցունել. ուստի ծա-
ռին մէկը տապալելովը կենդանին անկէ-
կփրկուի և իր բարերարին ձեռքերն եւ
ոտքերն լիզելէն վերջը, ի ցոյց շնորհա-
կալեաց տրտիւն ուզելով նաւ վարձատրել
զայն՝ նշան կուտայ իր ետեւէն գալու,
ու բարձրաբերձ կաղամախի մը տակ տա-
րած, կցուցնէ այն մեծ աւարը՝ զոր մե-
ղուաց բազմութիւն մը տարիններէ ի վեր
անոր մէջ ամբարած էր: Տապարին հա-
րուածներու տակ վիթխարի ծառը իբը-
նոյն կրասպալի, և մեղուաց հարուստ ա-
ւարը անտառին մէջ կըացուի: Որսոր-
դը կսկսի աւարը տուն կրել օրերով, և
արջն ալ հոն պահապան կեցած, հա-
ւատարմարար զայն օտարին աւարառու-
թենէն կալահպանէր:

Կենդանեաց, այս զգացումները բա-
ւական են մեղիդգաս մ' ըլլալու, գիտնա-
լու համար, որ երախտագիտութեան ըզ-
գացումը կենդանեաց և մարդկան է, և թէ
անիկայ տնչուշտ արտաքին ցոյցի կկարօ-
տի երախտաւորեղցմէ ցերախտաւորան:

Ուրեմն ամօթ անոնց որ այս պարտքն
կատարելու մասին ոչ միայն անբան անա-
տուններէն յետադատ կգտնուին, այլ եւ
քան զանբանաւոր անբանագոյն՝ անիրաւ վար-
մուքով իրենց բարերարաց դէմ որոնք
«տպեբախտ» անունով կճանչցուին:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՅՍԸ՝ իւր այս երկամեայ շորջանը աւարտելով անցեալ ընթացքը ակնարկած ատեն կը յուսայ թէ բուական ապացոյց կրցաւ տալ անդին ստոյգ շահուն ծառայելուն՝ իւր հրապարակախօս ձայնը միայն ողջմտութեան՝ բարեպաշտութեան և հայրենասիրութեան նուիրելով։ Այս գեղեցիկ շաւղին մէջ արդարեւ չկրցաւ իւր փախաբաժ արդասատոր ընթացքն ունենալ, որուն զանազան արգելքներ պատճառ եղած են։ յորս եթէ զինքը քաջալերող կեռ մը կրնար ըլլար, արդոյ բաժանորդաց դուհութեան պատուասիրութիւնն է։

Բնաւ և ո՛չ իսկ մտքէն կանցնի որ իւր ընթացքը զաղարեցունէ հանդերձ ծանր ծանրը գոհերով։ այլ եթէ ընդհատումն ալ պատճառի, աւելի արդինաւոր քայլ մը փոխելոյ համար պիտի ըլլայ այն՝ քան իսա իսանման համար։

Այս պատճառիս համար Յուսոյ ընթացքն Ս. Վանքիս Տնօրէն Ժողովոյն մասնաւոր ուշադրութեան առաջին կեռն համարուելով իր վերջինստերէն մէկուն մէջ՝ և առիթ առնելով կարեւոր բաժանորդաց ոմանց առաջարկութիւն։

ներէն թէ նիւթոց եւ այլ և այլ պարագայից
 մասին , որոշեց՝ որ Յուսոյ տարեմուտն յուն-
 վար ամիսն ըլլայ՝ և ո՛չ օգոստոսը՝ ինչպէս որ
 էր սոյն երկամեայ շրջանը : Իւր այս որոշման
 մէջ Տնօրէն Ժողովը շատ կարեւոր և սոհպողա-
 կան պատճառներ ունէր , զորս մի առ մի համ-
 րեն աւելորդ ըլլալով՝ կճանուցանեմք մերար-
 զոյ բաժանորդաց թէ Յոյսը աւելի ընտիր եւ
 աւելի արդիւնաւոր նիւթերով պիտի հրատա-
 րակուի յառաջիկայ 1867 թուականի յունվար
 ամսէն . և պիտի շարունակէ իր բարոյական աշ-
 խատութիւնը յօգուտ սիրելի Ազգին , իբր ա-
 մենակարեւոր մասն իւր նուիրական ծառայու-
 թեանց :

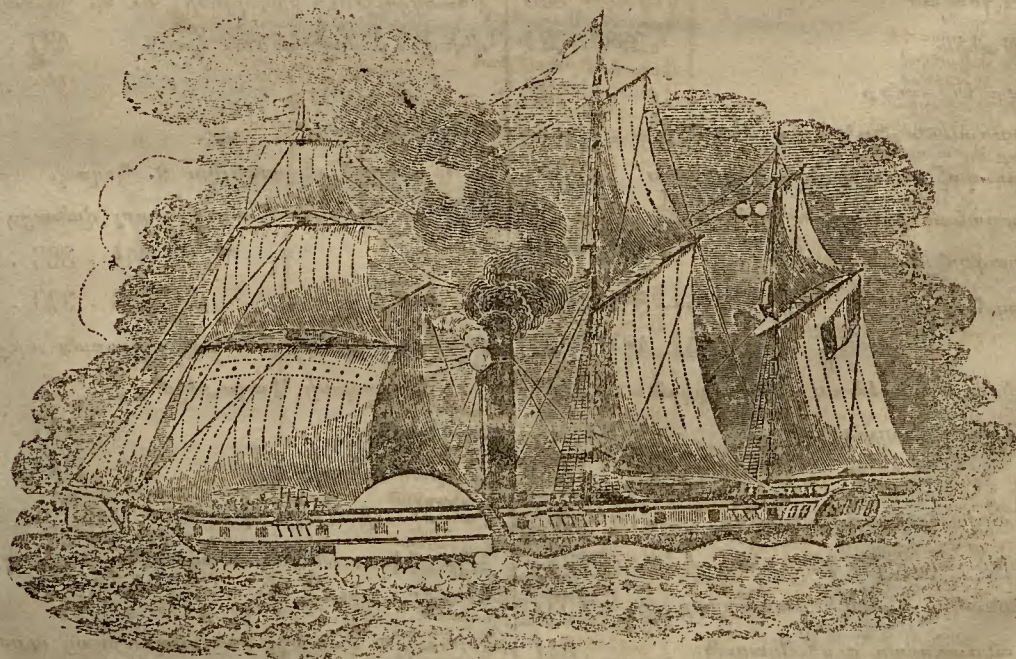
Ար յունամբ թէ բաժանորդաց ներողա-
 մտութիւնը՝ և սիրալիր պատուասիրութիւնը
 ապահով կրնէ զմեզ մեր գեղեցիկ նպատակին
 մէջ , և կխրախուսէ յաղթել ամէն խոչընդոտ-
 ներու , որ կրնան պատահիլ անկարծելի պա-
 տահարներէ :

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ո Ց

Աղգային դրական զարգացումն	508	Եզրկոտորի Մաղաքեանց	338
Նոր մեկնատը	508	Ի հանդէս դաշակալութեան նորընտիր վա-	
Ամենատուրը հաղորդութիւն	323 . 564	նահոր Տ. Եփրեմայ Գեր. վարդապետի	338
Առակ, գայլերուն նոր օրէնքը	574	Ի մուսու նորոյ տարւոյ	446
Անանայ մէջ երակտադիտութիւն	575	Ի սգալին մահ Տ. Ստեփաննոսի սրբազան	
Առաջնորդական ընտրութիւն	493	արքեպի Մաղաքեանց	334
Ասիւք	444	Ի սուրբ Սահակ եւ Մեորովս	369
Արարացոյ հանդէսը	440	Ի տարաժամ մահ սիրեցելոյ մանրամետա-	
Արձանագիր 'ի հայկազունն Արամ	402	ղերդ	377
Աւետարեղին նամակադրին	..	Լուծումն հանելուկի	356
դէմ	344 . 335 . 404	Խնձորի երկու ծառերը	439
Բաղմամարդութեան նոր հաւատարմքը	484	Խոզ եւ իր դարմանը	306
Բառեղծուած	556	Խօսակցութիւն Ֆէրլոնի եւ Պ. Ռամէի 'ի	
Բիւթանիա	298 . 324	վերայ ճշմարտութեան կրօնի	437 . 464
Գայլք եւ շունք	404		483 . 509
Գաւառական ընդհանուր ժողով	..	Կեանք մարդոյ	443
երեսիոխանութեան 'ի նիկոմիդա	380	Կենսագրութիւն հոգեւոյ Տ. Պօղոսի սրբա-	
Գպրոցական հարցաքննութիւն մը	434	զան արքեպի հիմնադրի սրբոյ վանայոյ	347
Երկրագործական	529		344 . 365 . 389
Զուարճալի	346 . 388 . 436	Կուսութիւն	303 . 329 . 334
	460 . 484 . 532	Հանդիստ Տ. Ստեփաննոսի սրբազան արք ե-	
Երջանկութիւն, կեանք հովուական	567	պիսկոպոսի Մաղաքեանց	338
Թանկազին ժառանգութիւնը	468 . 489	Հանելուկ	460 . 532
	544 . 560	Հանրական չարժումն	543
Թշուառի մը հառաջանքը	574	Հառաջանք վարադդատայ	356
Թոջիկ հանդիսին դէմ քանի մը խօսք	387	Հերետիկոսութեանց ծագումն ու յառաջա-	
Ժամանակիս բանուկ դադարարը	537	դիմութիւնն	406
Ժառանգաւորաց ուսումնարան	544	Հիմնական կանոնք ժառանգաւորաց ուսում-	
Ի ծնունդն Բրիտտոսի	446	նարանի	548
Ի հանդիստ Տ. Ստեփաննոսի սրբազան արք-		Մանաւոր նամակք	309 . 337

Մկրտութիւն կամ վերստին ծնունդ	477	Սարգիս ժրջանութիւնը	473
Յայտարարութիւնք	437 . 577	Սեւ ծովու քանի մը բնական յատկութեանց վրայ	454
Յնարութիւն Տ. Պօղոսի սրբազան արքեպիսկոպոսի	493	Սէր հայրենեաց	321
ի գիտապետութիւն Նիկմիդիոյ	493	Սուտ վկայութեանց աղետալի արդասիղը	483
Յոյս սու խրախոյս	297	Վանական ներքին բարեկարգութիւնք	340
Յունաց կրօնական եւ քաղաքական սովորութեանց վրայ	448 . 474 . 498	Վանահայրութեան խնդրոյն լուծումը	533
Նկարագիր Մուշակոյ սովորութեան մը	552	Վերաքննութիւն սահմանադրութեան	549
Նոր ամսագիր մը	534	Վիրաւորի մը դանդաղ	548
Նոր կղզիներ գոյանալուն պատճառը	502	Տապան Տ. Պօղոսի Աստուածամատ արքեպիսկոպոսի եւ հիմնադրի Զ. Ս. Աստուածածնի վանաց	392
Ոչխար եւ աղուէս	429	Տարերք երկրագործութեան	530 . 549
Պայմանք ընդունելութեան աշակերտաց ժառանգաւորաց ուսումնարանի	543	Տեսութիւն իմաստասիրական ի վերայ քաղաքական կառավարութեան	300 . 324
Պատմութիւն եղելութեանց ընդ մէջ կաթողիկոսացի Դանիէլի եւ Դաւթի	340		346 . 371 . 396 . 422
	385 . 393 . 434 . 442		

Յարութիւն Էջեանի Սարգսիւն
Յարութիւն Կարբ. Ս. Հրեշ. Եկեղեցւոյ
Ս. Յարութիւն Յովնանեան
Յարութիւն Երաման Սերատացի
անդ. Խորհ. սան. ընկ.

Յարութիւն Սրբաճեան
Յարութիւն Յենթեան
Յովնանէն Ինճեան
Յովնանէն Շիլմեան
Յովնանէն Երեսեան
Յովնանէն Երեսեան
Յովնանէն Պարբեան
Յովնանէն Իշեան
Յովնանէն Լաւրեան
Յովնանէն Յակոբ
Յովնանէն Պէյ Տատեան
Յովնանէն Տէրյեան
Յովնանէն Վարժապետ Պրուսացի
Յովնանէն Միքայելեան Ռուսեան
Յովնանէն Տիմիթիւսեան Յիճատի
Յովնէի Փաշայ Վարդանեան
Յովնէի Գաֆաֆեան
Պալիկ Մեհեկեան Անդամ Խորհրդոյ
Սանուց Ընկերութեան

Պողոս Կարճեան
Ռաթեոս Պէյիկեան
Սահակ Փէշտմաշեան «2 օր»
Սահակ Մանուկեան Սերատացի Առե
նադպիւր Խորհ. Սանուց Ընկ.
Սանուց Ընկ. Սայր Դպրոցին
Սարգիս Պէյ Կ. Պալեան
Սարգիս Մամեան
Սեպուհ Սրմաքեան
Սիմոն Գաբամաճեան
Սիմոն Պէյ Պ. Տատեան
Սիմէոն Միքայելեան Խաղաղ
ուրէն Ա.

Ստեփան Դեղադործ
Ստեփան Ամիրազով
Ստեփան Արթինով
Ստեփան Փափաղեան
Վարդերես Միսրեան
Փեթրաք Ալեանաբեան
Քրիստոստուր Ղազարեան
Կ Ո Ր Տ Ի Ն Է

Սուրեն. Քեռորդի Յովնէի սրբազանին
Ղ Ը Ն Ճ Ը Լ Ա Ր
Տ. Յովնանէն Մ. Կարապետեան
Տ. Կարգիս Քաջանայ
Թանգարան Ընթերցասիրաց

Մ Ա Ն Ի Ս
Յակոբ Յ. Փափաղեան
Յովնանէն Վարժապետ Կարապետեան
Սարգիս Տ. Կարապետեան

Մ Ե Մ Ն Ո Ր Գ Ի Ի Ղ
Տ. Ստեփան Լ Սիմոն Ա. Խաֆարեան
Տ. Կարապետ Քաջանայ
Տ. Սիմոն Քաջանայ Լ Դպրոց
Կարապետ Մ. Յակոբ Պալմայեան
Կարապետ Մ. Անդրանիկ Շարապիս
նեան

Մ Ե Ր Տ Ե Կ Ե Օ Զ

Տ. Կարապետ Քաջանայ
Տ. Վրժանէն Քաջանայ
Դպրոց
Մ Ի Զ Ա Գ Ի Ի Ղ

Դպրոց
Մ Կրտիչ Մ. Նիկողոսեան

Մ Ո Ր Ե

Վարդան Մամիկոնեան
Վրժան. Ս. Մարինէի «Նուէր Վ. Մ»
Մ Ո Ր Ս Տ Ճ Ա Յ

Դպրոց
Տ. Գեորգ Քաջանայ
Յարութիւն Տ. Սահակեան
Ն Ի Կ Ո Մ Ի Ի Ա Յ

Տ. Արիստակէս Քաջանայ
Տ. Յակոբ
Տ. Յարութիւն

Արիստոմ Մինասեան
Ալիքսան Մ. Մարտիրոսեան
Դարբիւր Քիւրճի Թագաւորեան
Իէորդ Աճեմեան

Եսայի Քաջեան
Թագաւոր Վարժապետ Ճէննէթեան
Թագաւոր Մ. Յ. Ղազարոսեան
Թանգարան Վերժանութեան
Թագաւոր Մ. Սամուէլեան

Թումա Կարապետ Խաչիկեան
Խոսրով Թ. Խաչիկեան
Մ. Կարապետ Յ. Խ. Գառապրեան
Կարապետ Յ. Շիլմեան
Մ. Մեղրոն Տ. Աղաբեան

Մեղրոն Սուքիասեան
Մ. Յակոբ Խ. Կարապետեան
Մ. Յակոբ Յ. Խ. Գառապրեան
Յակոբ Սարգիս Կարապետեան
Յակոբ Միկրտիչ Տապաշեան
Յակոբ Սարգիս Տ. Աստուածատու
Յովնանէն Մ. Յ. Ղազարոսեան

Ոսկան Չիլիկիւր
Մ. Ստեփան Թաշեան
Վրժան. աղջկաց «Նուէր Ղազար Պէյ»
Ն Ո Ր Գ Ի Ի Ղ

Մարտիրոս Աթուակալ
Պողոս Տ. Սարգսեան
Ն Ո Ր Գ Ի Ի Ղ Ն Ի Կ Ի Ո Յ

Արքայաճամ Կեռիկեան
Գրիգոր Կճայեան
Աթանաս
Յակոբ Մանտաճեան
Սահակ Զաքարեան
2 Ե Ն Կ Ի Լ Է Ր

Դպրոց
Յակոբճան Տ. Կարապետեան
Յովնանէն Մեղրոսեան
2 Մ Ե Կ Ա Ս Ա Գ

Համբարձում Սարճ Քեշիշեան
Մերկէր Ասիկեան
Պ Ա Ր Տ Ի Զ Ա Կ

Տ. Ներսէս Քաջանայ
Քաջանայ Զ
Տ. Յովնանէն Քաջանայ
Արգար Թովմայեան
Գեորգ Շիրինեան
Գեորգ Լիլլօզեան
Մ. Գրիգոր Տ. Անդրէասեան
Թորոս Մինասեան
Մ. Խաչերես Յ. Խաչերեան
Մ. Կարապետ Տ. Կարապետեան
Մ. Միկրտիչ Տ. Յակոբեան
Յարութիւն Ալիպեան
Յովնանէն Պողիկեան
Ուսումնասիրաց Ընկերութիւն
Պողոսիկ Շամիրամեան
Մ. Ստեփան Նալպանտեան
Վրժան. աղջկաց «Նուէր Հագգի Պէյ»
Ս Ե Օ Լ Ե Օ Զ

Մ. Մարտիրոս Խաչեան

Դպրոց «Նուէր Նորին Յարգելւոյ»
Պ Ր Ո Ր Ս Ա

Յովնէի Ս. Մարտիրոսեան

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ
Միկրտիչ Ղազարեան Հաբը
Տ Ա Ղ Գ Ի Ի Ղ

Տ. Գալուստ Քաջանայ

Տ Ր Ա Պ Ի Զ Ո Ն
Խորեն. ընթ. «Իշխ. Մախութեան»

Փ Ա Զ Ա Ր Գ Ի Ի Ղ Ի Դ Պ Ր Ո Տ Գ

Դպրոց Շախաթի

Դպրոց Խըլճ գիւղի

Դպրոց Զուխուր գիւղի

Դպրոց Քարճի

Դպրոց Քէրէմէթի

Դպրոց Կէտէլիկի

Դպրոց Մարմարձուի

Փ Ա Ր Ի Զ
Յովնանէն Պէյ Պ. Տատեան
Տեղեմաք Մ. Էնթերճեան

Օ Վ Ա Ճ Ը Խ
Մ. Միկրտիչ Մ. Զաքարեան

Ֆ Է Ր Ի Զ Լ Ի
Տ. Մարտիրոս Քաջանայ
Խաչատուր Տ. Պողոսեան

ՊԱՅՄԱՆՔ ԸՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՅՍԸ կնրատարակուի ամեն ամսոյ սկիզբն 24 երես քառաձաղ դրիւք
Տարեկան դինն է տոնաց ծախուց ճանապարհի եւ ԿԱՆԽԻԿ հատուցանելի
երեսուն դանկան :

Ստորագրութիւնք Օգոստոսի սկիզբէն կոկախն :
Միայն մէկ ամսատեւորին դինը Յ դուրուշ :

ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ

Ի ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒՊՈԼԻՍ. Պ. Յովսէփ Գաթաթեան Գրախճատ 'ի Մահմուտ փաշայ
Ի ԶՄԻՌՆԻԱ. Հայրապետ աղայ Շահվէրդիւեան :
Ի ԿՍՐԻՆ ՆԻ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Յովհաննէս աղայ Տ. Սարգսեան Տարօնցի :
Ի ՆԻԿՈՄԻԿԱ ՆԻ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Մ. Յակոբ աղայ Յ. Խաղէզ Գառապարեանց :
ՅԱՏԱՐԱԶԱՐ ՆԻ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Ահարոն վարժապետ վարժապետեան
Ի ԿՈՂՄԱՆՍ ԿԷՅՎԷՅԻ. Յակոբ Պատուելի Պէյլէրեանց :
Ի ՊԱՐՏԻԶԱԿ. Մահմեդի Մկրտիչ աղայ Տ. Յակոբեան :
Ի ՄԵԾ ՆՈՐ ԳԻԻՂ ՆԻ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Տ. Կարապետ Բաշանայ :
ԿԵՕԼ ԲԱԶԱՐ ՆԻ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Խաչատուր աղայ Թիթիւնճի Յակոբեան :

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՅՕԳԹԻԱԾ ՈՐՂՂԵԼԻ Է ՀԵՏԵԻՆԱԼ ՀԱՍՏԵԼԻ

Առ

... Խմբագիր եւ Տնօրէն Մխարանութիւն արմաշու Չ. Ս. Կատուտ
Հաճնի վանայ Ի Տարաբանն :

